

Hai! Hoi!

N° 16
1 9 3 5
30 senti

Pimedate sügisööde
esimene käskiala

TOIMETUS:

Tallinnas Kaarli t. 8, kaitseliidu peastaabi ruumes.

Vastutav toimetaja: kol.-ltm. A. Balder, telefon 451-94.

Tegev toimetaja: kapten A. Truuvvere, telefon ametis 451-89, kodus 465-01.

Väljaandja: Kaitseliidu peastaap. Kaastõõ arvatakse tasu alla, kui sellele tasunõudmine on peale kirjutatud. Tarvitamata ja tagasisaamiseks markimata käsikirju alal ei hoita.

Tegevtoimetaja kõnetunnid teisipäeviti ja neljapäeviti kella 10.00—12.00.

*

TALITUS:

Tallinnas Kaarli t. 8.

Talitus on avatud iga päev kella 9—3. Telefon 451-89.

Tellimishind aastas 6 krooni, $\frac{1}{2}$ a. 3 kr., $\frac{1}{4}$ a. Kr. 1.50, kuus 50 senti

Kuulutuste hinnad: ä üks lehekülj teksti ees 50 kr., tekstis 80 kr., teksti äärel 40 kr. Väline kaas 80 kr., sisemised 60 kr.

Nr. 16

1935

SISUKORD:

- V. P.: Rahvuskultuuriline autarkia.
N. Reek: Virumaa kaitseliidu loomispäevilt.
— Kaitsevõlgede staabi ülem kindral-major Nikolai Reek 25 aastat ohvitserina.
A. B.: Suured rahvusvahelised laskevõistlused Roomas.
— Laskerekordid ja rahvusvaheliste meistervõistluste tagajärjed.
T.: Viru, Narva, Pärnu malevate aastapäevade puhul.
— 3. diviisi ülem kindral-major Herbert Brede 25 aastat ohvitserina.
J. Treufeldt: Pealik Anton Kaal 50-aastane.
O. K.: Poola kütid-mootorratturid küllaskäigul kaitseliidule.
A. Peel: Tartu näituste omapärasus.
— Dr. Ernst Valter †.
J. Tedersoo: Vanemate juhtide harjutuslaagrid — noorkotkluse kool.
Agr. Juhan Saarsoo: Tänavune suvi põllumehele.
— Kroonikat.
— Hundiauk — lugu vabadussõjast.

9-aastased katsed on tõendanud, et Eesti mullastikus kõige tulusamaks fosforväetuseks

rukkile on segafosfaat,

sest põllumajanduslikel näitustel Tallinnas ja mujal on segafosfaat korduvalt hinnatud kõrgeima auhinna ja kuldaura-haga, kuna igasugused superfosfaadid pole mitte selle osaliseks saanud.

Haitse Kodu!

ILMUB 2 KORDA KUUS

Nr. 16

Tallinnas, laupäeval, 31. augustil 1935

XI aastakäik

RAHVUSKULTUURILINE AUTARKIA

Sõna autarkia all harjuti mõistma enamasti majanduslikku autarkiat, s. o. üksiku riigi maksimaalset majanduslikku rippumatust ja iseseisvust. Kuna majanduselu on tihedasti seotud rahva kultuuriliste ja ühiskondlike aktsioonidega ja majanduslikust iseseisvusest oleneb sagedasti ka rahvuslik iseseisvus, siis autarkiale peaks andma sootuks laiema tõlgitsemise ideelise, rahvuskultuurilise ja riigi suveräniteedi mõttes.

Suurriikide majanduslik ekspansioon toob alati kaasa ka nende kultuurilise ekspansiooni. Selle kohta võib tuua küllaldaselt näiteid juba vanaaegsest ajaloost ja see protsess kestab tänapäevani. Briti maailmariigi „hegemonia ookeanidel“ viis inglise kultuuri ja keele igasse maailma nurka ja kindlustas seal tema kaubanduslikud ja poliitilised positsioonid. Saksamaa käib sama rada, kuid, kaotades Versailles'i lepinguga asumaad, ta otsib järjest uusi võimalusi ja maid oma kaupade ja kultuuri intensiivsemaks ekspordimiseks Euroopa kontinendil, erilist tähelepanu pöörates Idasse. Eriti aktiivne paistab olevat ses suhtes tänapäeva rahvus-sotsialistlik Saksamaa.

Eelmainitust tarvilisi järeldusi tehes peaks olema selge, et me oma rahvuskultuurilise iseseisvuse säilitamiseks peame asuma kaitseisukorda ja astuma tõsiseid samme kultuurpoliitilise autarkia süvendamiseks. See ei tähenda meie isoleerimist kogu kultuurmaailmast, vaid ainult püüdeid üheväärisusele teistega tõelikkuse solidaarsuse alusel, pannes piire võõrkultuuride vägivaldsele transformeerimise survele. Iga rahva kultuur on tihedasti seotud tema geopoliitilise arenguumiga, s. o. loodus-geograafiliste tegurite kompleksiga. Sel geopoliitilisel alusel tekibki see, mida me nimetame rahvuslikuks omapärasuseks, rahvuslikuks kultuuriks, tema vaimses ja mater-

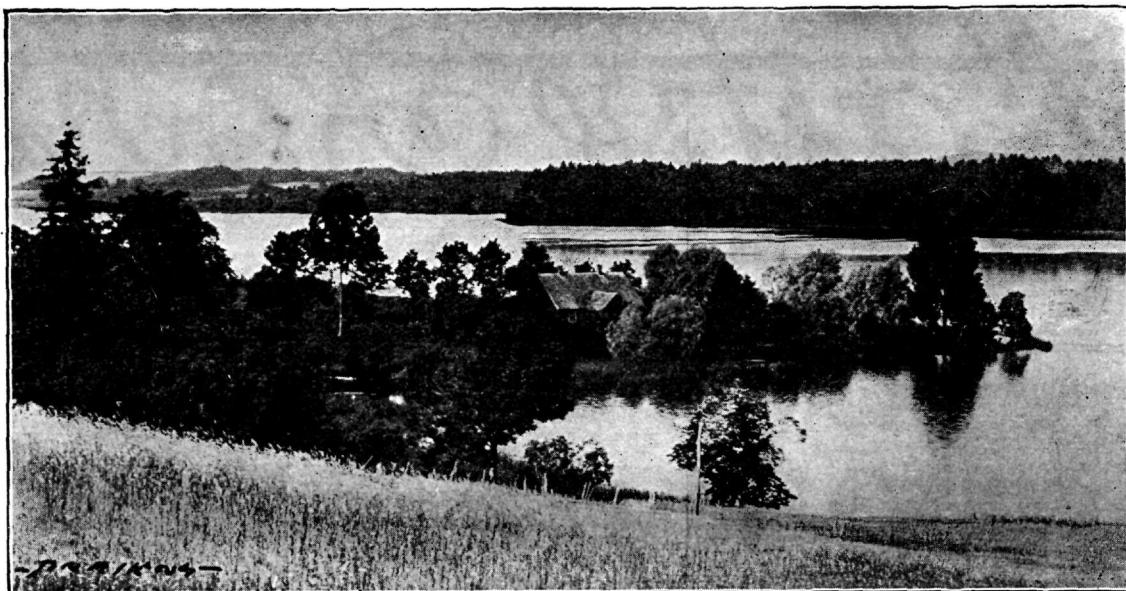
jaalses aspektis. Teistelt me laename ainult seda, mis on kooskõlas meie rahva hingeeluga. Meie ülimaks ülesandeks ja sooviks jääb — püsida iseseisva häälena kogu kultuurrahvaste „sümfoonilises kontserdis“.

Majandusliku autarkia põhimõttele suhtuti enne maailmasõda, vabakaubanduse õitsengu ajal, väga skeptiliselt ja eitavalt, nende tähtsuses kaheldi ja arvati aegumiks, nagu seda mitmel korral toonitas kuulus õigus- ja majandusteadlane prof. Jellineck j. t. Majanduslik autarkia tunnistati vanaaegse isoleeritud majanduse produktiks ja paigutati muuseumi. Kuid sõja puhkemisel autarkia probleemid tõusid jällegi päevakorrale.

Üksikud sõdivad riigid, sattudes blokeeritud seisukorda, olid sunnitud loobuma läbikäimisest maailmajandusega ja tundsid valusasti selle eraldumise mõju. Eriti teravasti andis see end tunda sisseveetavate toorainete alal. Saksamaal oli suur puudus paljudest tehnilistest toorainetest, nagu nafta, puuvill, kautšuk j. t., mis põhjustas suuremalt osalt tema kokkuvarisemise. Kui tähtsaiks osutusid sõja ajal mõned ained, iseloomustavad lord Curzoni sõnad „võidust, mida töid naftalained“, ja Clemenceau — „tilk petrooleumi võrdub oma väärtuses tilgale verele...“

Arusaadav, et pärast sõda Saksamaal hakati tundma elavat huvi autarkia ja temaga seotud plaanimajanduse probleemide vastu. Viimasel ajal ilmus terve rida teaduslikke töid, mis mitmekülgset käsivad neid küsimusi, nagu F. Fried, „Autarkie“, V. Sombart, „Die Zukunft des Kapitalismus“, Dr. H. Berger, „Die Entwicklung der modernen Handelspolitik“, K. Brand, „Autarkie?“ ja paljud teised. Ja Saksa õpetlased ja tehnikud murravad päid kunstliku kautšuki ja bensiini saamise kallal.

Uue-Saksamaa majandusteadlane F. Fried laiendab ka autarkia mõistet. Autarkia tähendaks Fried'i mõttes maailmavaadet, mille all mõistaksime —

Ilus oled isamaa

omaküllusust, omakaitset, enesevarustamist, iseteadvust ja suveräniteedi tunnet. Kuna Saksamaa praegustes piirides ei suuda saavutada tarvilist autarkiat, siis Fried esitab väga teravmeelselt n.-n. „majanduslike ühtluste“, „majandusühtluste kompleksi“ (Wirtschaftsräume) projekte, mis näevad ette tihedat majanduslikku koostööd naaberriikide vahel, kes kuuluvad teatud „ühtlusrajooni“.

Rahvussotsialistide ekspansioon idasse ja lõunasse paistab Friedi plaanide kohaselt ainult mainitud „ühtlusrajooni“ kuuluvate riikide koondamist tihedamaks majanduslikuks „koostöök“ („kultuuriliseks“ muidagi ka) eesotsas Saksamaaga. Friedi „ühtlusrajoon“ ulatub lõunas Rumeeniani ja sel on oma diskreetne põhjus — Rumeenias leidub küllaldaselt naftat ja petrooleumi, mis Saksamaal puudub. Arvatavasti ka meie põlevkivilademed kuuluvad härra Friedi „ühtlusrajooni“, kuigi ta nendest oma teoses ei räägi.

Jättes kõrvale Friedi isamaalised tendentsid „ühtlusrajoonide“ projektide koostamisel peab tunnustama autarkiliste majandusliitude vajadust. Kuid nende majandusliitude moodustamisel tuleb võtta arvesse peale majanduslike ja muude kaalutluste ka kultuurgeopoliitilise ühtluse tegureid. Ainult siis on saavutatud maksimaalne terviklus ja stabiilsus.

Eesti koht peaks olema Balti riikide (ühes Poolaga) või, teises variatsioonis, Balti-Skandinaavia majandusliidus. Seni kui mainitud Balti riikide majandusliit pole saanud reaalseks ja ka pärast seda osutub meil tähtsamaks probleemiks kvalitatiivse kultuur-rahvusliku autarkia — iseseisvuse — taotlemine. Mei rahva iseseisvust otsustab eestluse säilimine. Majandusprotsessid alluvad ikkagi rahvast kandvale ideele ja mõistusele. Marksi õpetus „materiale prioriteedist kultuuri ja vaimu üle“ ja et kõik on „majanduse pealeehituseks“, nagu näitab tegelik elu, on kukkunud läbi. See ilmneb meie ida naabri katseis, just kommunismi idee tahab anda seal suunda

ja juhtida majandust, mitte vastupidi. Kui me suudame kindlustada endale idee, kultuurpoliitilise autarkia, siis pole ka tulevikus karta kokkuvarisemist. Tulevik võib tuua uusi majanduslikke võimalusi, kuid kaotades oma rahvusliku terviku, on raskem seda saada tagasi. Kui kõneldakse objektiivselt majandus-geoloogilisest seisukohast, jõukaist ja vaeseist riikidest, siis, et eksimust vältida, tuleb alati pidada meeles, et mainitud hinnangut tehakse arvestades meie aja tehnika võimeiga. Tehnika jõudsa arenguga tõusevad päevakorda uued praktilised abinõud ja meetodid majandusprobleemide lahendamiseks. Tehnika kõrged saavutused võivad ootamatult muuta majandus-geoloogilisi konjunktüre ja süvendada majandusliku protsessi kvalitatiivsust. Mõni uus tähtis leiutus võib järsku tõsta üksiku riigi majandus-geoloogilist jõukust või luua isegi uue majandusliku süsteemi, mis iseloomustaks ja annaks uue suuna kogu ajaloolisele eppohhile.

Tegeliku elu korraldamisel ei saa muidugi baseeruda tuleviku tehnika saavutustele, kuid oleks ka varajane teha lõplikke otsuseid meie kodumaa võimaluste kohta. Sellega me ainult piiraksime oma maailmavaadet, kalduksime pessimismile ja surmaksime aktiivsed püüded võitlemiseks avarama tuleviku eest. Majanduse ja tehnika võimaluste muutlikkus näitab, kui suurt tähtsust omavad organiseerivad ideelised faktorid, mis ühendavad meid iseseisvaks tervikuks ja määravad rahvuskultuuri arengut.

Kultuurpoliitilise autarkia idee kohustab tõsiselt rahvuslasi kõige oma jõu ja mõistusega asuma ka rahvuslike majanduslike ressursside kogumisele ja kindlustamisele, sest et majandus jääb teeks, mille läbi võõrad mõjud pääsevad nägematult võimule. Praegune üleminekuaeg nõuab erilist orienteerimisoskust, terast valvet ja ühisvaimu, et säilitada oma ideelist kultuur-rahvuslikku ja sellega ka sisemist majanduslikku autarkiat.

V. P.

Virumaa kaitseliidu loomispäevilt

Mälestusi ja dokumente

Saksa okupatsiooni päevil püsis eesti seltskonnategelastes ja eesti sõjaväelastes julge lootus ja kindel usk, et okupatsioon ei kesta jäävalt, ja et tuleb aeg, millal eesti rahvas võib iseseisvana jätkata oma riigi ülesehitamis-tööd. Sellest mõttest kantuna mitmel pool (Tallinnas, Tartus, Rakveres ja mujal) asuti looma salajast sõjalist organisatsiooni, kes okupatsioonivõimu langemisel võtaks sisemise korra alalhoidmise ja noore Eesti vabariigi kaitsmise enda ülesandeks.

Selle mõtte teostamiseks ka Rakvere ja selle ligema ümbruskonna kaitsevälased ja maakonnaavalitsuse tegelased koos nende ridade kirjutajaga löid 1918. a. oktoobris sõjalise organisatsiooni, mis sai aluseks Virumaa kaitseliidule. Selle salajase organisatsiooni puudumisel ei oleks võinud ilmuda esimene käskkiri Virumaa kaitsemalevale, ühes kaitseliidu jaoskondade ülemate määramisega — 12. novembril, s. o. päeval, millal Viru maavalitsus alles asus sakslastelt võimu üle võtma.

Asusin Rakveresse elama 1918. a. mais. Lõin kontakti Viru maavalitsuse sekretäri härra A. Anderkopiga, kellelt kuulsin eesti ohvitseride salajasest organiseerimistööst Rakveres, eesotsas alamkaptenite Liivi, Sauselgi, Jürgensoniga ja lipnik Agger'iga. Augustikuu esimestel päevadel esitati mulle härra A. Anderkopi kaudu ettepanek asuda selle organisatsiooni juhtimisele. Võtsin ettepaneku heameelega vastu. Nädal hiljem astusin härra A. Anderkopi kaudu kontakti Viru maavalitsuse esimehe härra M. Juhkamiga, kellega koos määrasin kindlaks selle organisatsiooni arengu suuna.

Astunud ühendusse organisatsiooni seniste juhtidega, kuulsin neilt, et enne minu tulekut oli peetud kaks omavahelist salajast koosolekut, kus oli märgitud üles ohvitseri, kes võiksid olla loodava sõjalise jõu juhtideks ja organiseerijaiks kohapeal. Minu tulekuni oli loodud omavaheline kontakt umbes 15 ohvitseriga, kes igäüks oma elukoha rajoonis olid nähtud ette oma ümbruskonna kaitsejõu organiseerijaina.

Kolmas koosolek peeti ära minu juhatusel. Sellest võtsid osa alamkaptenid Liiv, Sauselg, Jürgenson, Nikolai, Kiviloo, lipnik Agger ja veel teisi, kelle nimed on ununenud. Koosolekul otsustati organiseerimistööd jätkata, tihendades ustavate meeste rakukeste võrku. Selleks tuli tömmata juure uusi juhtivaid jõude.

Oli erakordne aeg, mis nõudis organisatsiooni kuuluvailt täielist saladust, kuid ühtlasi ka valmisolekut kodumaa kaitseks. Seda arvesse võttes sai organisatsiooni kuuluvailt võetud järgmine kirjalik tõtus:

„Tunnistan oma allkirjaga ja ohvitseri ausõnaga, et mina Eesti omavalitsuse esimese kutse peale välja astun tema kaitseks korralageduse ja enamuse vastu.“

Oktoobris muutus organiseerimistöö intensiivsemaks. Organiseerijailt nõuti töö kiirendamist: koguda ustavaid kodanikke oma ümbruskonnast, kes esimese kutse peale oleksid valmis astuma välja ajutise valitsuse toeks. Kõige raskem oli olukord relvade saamisel: neid ei olnud algul kusagiltki saada.

Niiviisi olid Rakveres, kogu Virumaa kihelkondades ja osalt ka valdades nähtud ette kohapealsed ustavad juhid, kes vajaduse korral võisid avalikult astuda tegevusse.

See aeg ei lasknud end kaua oodata: 11. nov. pääsis võimule ajutine valitsus ja 12. novembril jõudis minu kätte kindral Põdder'ilt alljärgnev ettekirjutus:

„Kindralstaabi alamoberstile Reek'ile.

Eesti Ajutise Valitsuse nimel käsin Teid ajaviitmata algada Eesti Kaitseliidu organiseerimist Virumaal ühes arvatud Narva linn. Töötada tuleb Teil täielises kokkukõlas Ajutise Valitsuse poolt nimetatud Virumaa komissariga hra Juhkamiga. Igapäevane side Peastaabiga tuleb kohe sisse seada.

Nr. 1. Tallinnas, 11. okt. 1918. a.

Eesti Kaitseliidu juhataja

Kindral-major Põdder.“

Dokument kannab küll 11. okt. 1918. a. kuupäeva, kuid see on eksitus: peaks olema 11. november. Tänu eelkainud salajasele organiseerimistööle, võisin ma juba 12. nov. anda esimese käskkirja. Toon selle käskkirja teksti täieliselt:

„Virumaa ja Narva linna Kaitseliidu

P ä e v a k ä s k Nr. 1.

Rakveres.

12. novembril 1918.

Eesti Ajutine Valitsus on mind kohustanud Eesti Kaitseliitu organiseerima Virumaal ühes Narva linnaga.

Mina käsin:

§ 1.

Kõik Eestlased ohvitserid ja endised Eesti diviisjoni ohvitserid, kes Virumaal viibivad, peavad Virumaa kaitseliidu büroosse registreerima ilmuma.

KL. VIRU MALEVA PRAEGUNE JUHATUS

Istuvad vasakult alates — malevapealiku abi kpt. K. Pajos, malevapealik kol. ltn. G. Vaher, kpt. V. Lents. Seisavad vasakult — plk. A. Vahermaa ja plk. K. Vaarmann.

§ 2.

Staabi kapteni Jürgensonile ajaviitmata Rakvere Kaitseliidu roodu kokku kutsuda ja korraldada.

§ 3.

Staabi kapten Jürgensonile Saksa Virumaa valitsuse käest sõjariistade ladud kõige sõjariistadega ja sõjamoona üle võtta. Vahid juure panna ja mulle teatada, mis ja kui palju ülevõetud.

§ 4.

Alam Leitnant Agger jätkaku oma tööd Viru maakonnas Kaitseliidu organiseerimises, teatagu mulle palju sõjariistu ja laskemoona tarvis on.

§ 5.

Staabi kapten Kivilo jätkaku oma tööd Tapa ja Kadrina jaoskonnas Kaitseliidu organiseerimises ja teatagu mulle, palju sõjariistu ja laskemoona tarvis läheb.

§ 6.

Kapten Laretei alaku ajaviitmata Kaitseliidu organiseerimist Narva linnas ja ümbruskonnas ja teatagu palju sõjariistu ja laskemoona tarvis läheb.

§ 7.

Staabikapten Liiv organiseerigu Eesti Kaitseliidu büroo Rakveres Virumaakonna jaoks, Narva linn ühes arvatud.

§ 8.

Kohustan Staabi kapteni Jürgensoni, Alam Leitnant Aggerit, Staabi kapteni Kiviloo, kapten Laretei minuga sidet luua, iga õhtu teatada organiseerimise tööst.

§ 9.

Mina määrasin: 1) Büroo sekretäriks ja minu adjutandiks staabi kapteni Liivi, 2) Alam Leitnanti Aggerit minu abiks Virumaal Kaitseliidu organiseeri-

miseks, 3) Staabi kapteni Jürgensoni Rakvere linna Kaitseliidu roodu ülemaks ja linna komandandiks. Tema organiseerigu büroo. 4) Rakvere linna Kaitseliidu roodu nooremateks ohvitserideks I poolroodu Tapa-Narva raudtee liini ülemaks ja Rakvere raudtee jaama komandandiks Staabi kapteni Nikolai, II poole roodu ülemaks Alam Leitnandi Pajus. Vsvodu ohvitserid: Lipnikud Nikolai ja Aleksander Lugenbergid, Lipnik Landberg ja Leitnant Vaska.

5) Staabi kapten Kivilo Tapa ja Kadrina jaoks Kaitseliidu ülemaks, roodu komandandiks ja Tapa alevi komandandiks. 6) Väike Maarja alevi ja ümbruskonna komandandiks ja Kaitseliidu roodu ülemaks Alam Leitn. Allast. Jõhvi alevi ja ümbruskonna komandandiks ja Kaitseliidu roodu ülemaks Lipnik Stein. Võsu alevi ja ümbruskonna komandandiks ja Kaitseliidu jaoskonna ülemaks Lipnik Eiland. Jaakobi kihelkonna komandandiks ja Kaitseliidu ülemaks Leitn. Villo. 7) Ajutiseks kuulipildujate roodu organiseerimiseks ja nooremaks ohvitseriks Leitn. Laast, tema abiks ja nooremaks ohvitseriks Lipnik Vassil. 8) Staabikaptenid Sauselg ja Peterson minu isiklikkudeks iseäraliste käskude täitjateks.

Alguskirjale allakirjutanud Virumaa Kaitseliidu ülem Kindralstaabi Alampolkovnik Reek.

Alguskirjaga õige: Kaitseliidu büroo sekretär ja Adjutant Staabi kapten Liiv.

Järgneval päeval, 13. nov., käskkirjas nr. 2, määrasin täiendavalt komandante järgmiselt:

- 1) Rakvere valda lipnik Tenneberg'i,
- 2) Iisaku kihelkonda lipnik Reisberg'i,
- 3) Kaarli valda lipnik Uustalu,
- 4) Kohtla valda lipnik Martin'i,
- 5) Püssi ja Erra valda lipn. Nurk'i,
- 6) Haljala kihelkonda sv. ametnik Kull'i.

Kihelkonna komandantidele andsin ülesande luua kohapeal kaitseliidu rood, valla komandantidele — igas vallas pool roodu. Vabatahtlike vastuvõtuks käskisin avada vastuvõtupunktid järgmistes kohtades: Väike-Maarjas, Kundas, Padas, Rakvere vallas, Rägavere vallas, Halljalas, Jõhvis, Lüganusel, Iisakus, Jakobis ja Kaarlis.

Parima edu saavutamiseks organiseerimistöös pöördusin rahva poole järgmise üleskutsega:

„Virumaa kodanikud!

Eesti Ajutise Valitsuse nimel on mind kohustatud Virumaal Kaitse Liitu luua, et rahva julgeolekut ja varandust seni kaitsta kui Eesti Asutava Kogu poolt põhjalikumad määrused selleks välja töötatud saavad. Seda kohustust ja kõige kodanikude huvisid silmaspidades, panen mina kõikidele kodanikudele südame peale, aidata meid kõiki ühiselt koos töötada, et mitte võimalust anda vägivallale, mis meie kodumaad ähvardab ja kõige jõuga ära hoida kodumaa hävitamist enamluse voolu eest.

Selleks käsin mina kõiki kodanikusid 18—35 aasta vanaduseni, kellel vähegi kodumaa saatust südame peal on, tulla oma kaitse liidu büroosse ennast sisse mõldima, kus ka igasuguseid juhatusi

ja teateid antakse. Büroo asub Põhja võõras-temajas, Pikkas uul. Lossi vastas. Kõik eestlased ohvitserid ja endised Eesti divisjonis teeninud ohvitserid peavad viibimata möldima ennast sealsamas.

Virumaa Kaitse Liidu Ülem

Kindralstaabi polkovnik R e e k."

Viru maavalitsus oma poolt pöördus elanike poole selgitava ja silmapilgu tähtsust allakriipsutava üleskutsega, mis ei jätnud avaldamata soodsat mõju organiseerimistöö edukusele. 14. novembril 215 Rakvere ja selle ligema ümbruse elanikku „oma Eestlase ausõna ja allkirjaga“ töötasid painutada end kaitse liidu korra alla ja „kaitse liidu eesmärgist kõige suurema hoolega pidada kinni.“

Raskemaid probleeme organiseerimistöös noil päevil oli relvade hankimine. Kui 1918. a. septembris oli raske sellel ajal saavutada nimetamisväärt tagajärgi, siis revolutsiooni puhkemisega Saksamaal muutus tunduvalt olukord siinsetes Saksaa vägedes selles mõttes, et koos Viru maavalitsuse esimehe härra M. Juhkamiga „diplomaatilisel“ asja ajades Rakveres läks korda saavutada tolle aja kohta võrdlemisi häid tagajärgi: 20. nov. 1918. a. võis Virumaa kaitse liidu ülem esitada kaitse liidu peastaabile ettekande teatega, et „minu alla usaldatud Liidul on 1300 kuuli-püssi Jaapani süsteemi ja 4 kuulipildujat Kolti süsteemi“, padroneid siiski ainult 5600. Relvade saamises tahaksin eriti kriipsutada alla Viru maavalitsuse esimehe M. Juhkami ja maavalitsuse liikmete tõhusat kaasabi.

Samast 20. novembrist on säilinud dokument, mis iseloomustab kaitse liidu organiseerimise tulemusi Viru-
maal.

Ümbruskond	Kes formeeris	Palju peab formeeritud saama	Palju on formeeritud	Kui palju on välja antud	
				Püssid	Padrunid
Rakvere linnas .	Jürgenson	rood	220	171	2595
Tapa ja ümbrus .	Kivilo	"	41	40	300
V. Maarja . . .	Allast	"	137	150	300
Kadrina ümbrus .	Palder	poolrood	35	25	100
Haljala ümbrus .	Baumann	"	50	40	—
Rakvere vald . .	Tenneberg	"	50	50	—
Rägavere vald .	Martinson	"	49	40	—
Kaarli vald . . .	Uustalu	"	92	100	—
Kunda vald . . .	Kasemets	"	51	50	325
Jõhvi kihelkond .	Sause'g	rood	245	204	100
Padra vald . . .	Stein	poolrood	100	100	400
Vaivara	Steinmann	3 roodu	250	200	1400
Jakobi	Villo	rood	78	80	—
Võsu	Rauss	rood	52	50	150
			12½ r.	1450	1300
				5570	

Virumaa ja Narva linna Kaitse Liidu Ülem

Kindral Staabi Alampolkovnik R e e k.
Kaitse Liidu Ülema Adjutant Liiv."

Selles dokumendis on toodud registreeritud kaitse liitlaste arv Rakveres ja selle ümbruses, kuna andmed Narva linna ja selle ligema ümbruse kohta puuduvad.

Teated Saksaa okupatsioonivägede peatse lahkumise ja punaväeosade koondumise üle Narva taga, tõstsid üles Põhja-Eesti idapiiri kaitse korraldamise küsimuse. Kaitse liidu juhatuse kohaselt pidi ka piirikaitset korraldama kohalik maakonna kaitse liidu ülem. Seega langes minu ülesandeks Narva kaitse mine. Organiseerimistöö Rakveres, vanemate vilunud ohvitseride puudus ja Narva suur kaugus tolalajal kasutada olnud ühendus- ja sideabinõude juures viis mind otsusele, et piirikaitse korraldamine toleaja abinõudega Rakverest läbiviidav ei ole ja seepärast esinesin 14. novembril ettepanekuga kindral Põdder'ile, määrata Narva kaitse organiseerijaks mõni teine ohvitser.

Kesk seda hoogsat organiseerimistööd sain 18. novembril kaitse liidu peastaabist ettekirjutuse, anda ametikohused üle ja sõita Tallinna. Samal päeval jõudis Rakveresse minu staapi polk. A. Seiman, kes oli 17. novembril saanud ettekirjutuse „Narva piiri kaitse organiseerimiseks viibimata Rakveresse ja Narva sõita“. Polkovnik A. Seiman oli tol ajal ühtlasi kaitse liidu juhatuse poolt määratud kaitse liidu II ringkonna inspektoriks, kellele allus kaitse liit Põhja-Eestis. Olukorda läbi arutades, jõudsime otsusele, et asja huvides tuleb minul algul siiski veel jätkata organiseerimistööd. Kuid see ei kestnud kaua. Varsti sain ettekirjutuse 1. diviisi ülemalt kindral A. Tõnissonilt asuda 5. Rakvere jalaväepolgu formeerimisele, jäädes algul ka Virumaa kaitse liidu organiseerimise üldjuhiks.

21. novembril andsin üle kaitse liiduülema kohused endisele Virumaa miilitsaülemale A. Arenile, asudes ise 5. polgu formeerimisele. Polgu komplekteerimiseks juhtiva koosseisuga tuli kaitse liidust ära kutsuda enamik ohvitseri. Päevakäsu nr. 8 kohaselt jäi Viru malevasse algul teenima 9 ohvitseri. Ka neistki tuli hiljem mõned ära kutsuda või asendada teistega.

Sellased on minu mälestused Virumaa kaitse liidu loomispäevilt. Neid sündmusi nüüd, Viru kaitsemaleva tähtpäeval, meele tuletades kasutan ühtlasi juhust anda edasi parimaid õnnesoove kogu malevale eesotsas tema juhiga ja ligemate abilistega.

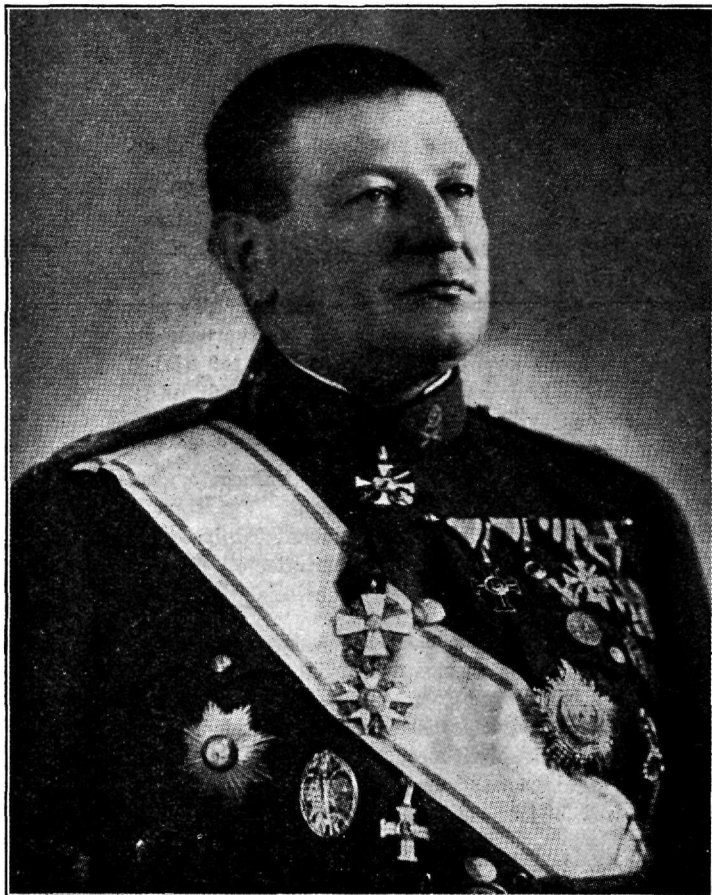
Tuletan ühtlasi meele kõige paremate mälestustega kaasvõitlejaid Virumaa kaitse liidu organiseerimise algpäevilt. Kõigile neile minu südamlük käepigistust!

21. 08. 35., Tallinnas.

N. Reek,
kindral-majoor.

KAITSEVÄGEDE STAABI ÜLEM KINDRAL-MAJOR NIKOLAI REEK 25 AASTAT OHVITSERINA

19. augustil möödus kaitsevägede staabiülem kindral-major Nikolai Reek'il 25 aastat teenistust ohvitserina. Teenetega meie vabadussõjas ja rahuaegses kaitseväe juhtimises on lugupeetud juubilar meie andekaimaid ja väljapaistvaimaid väejuhte. Esimesse ohvitseri auastmesse ülendati kindral-major N. Reek 1910. aasta sügisel. Sõjategevuses on võtnud osa maailmasõjas paljudest lahingutest ja Vene vägede suurtest operatsioonidest Galiitsias, Rumeenias ja Baltimere rindel. On teeninud väga vastutusrikkail ja juhtivail ametikohtadel Vene kaitseväes maailmasõja ajal. Lõpetas Nikolai sõjaväe-akadeemia. Lahinguis ülesnäidatud vahvuse ja eeskujuliku teenistuse eest omas lugupeetud juubilar juba maailmasõja esimesel poolal kõik aumärgid, milliseid vastavalt statuudile üldse anda võidi.

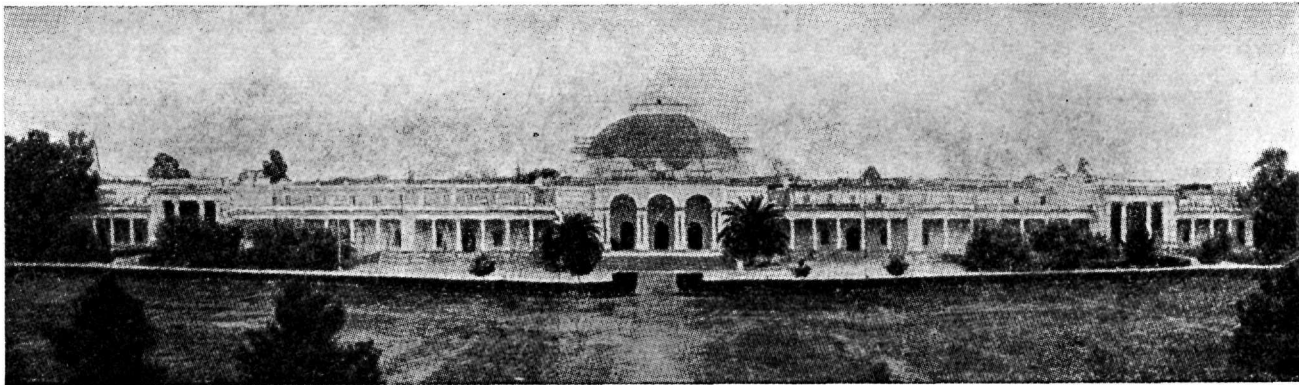
Eesti rahvuslikes vägedes algas kindral-major N. Reek teenistust 28. veebruaril 1918. aastal sõjavägede staabi ülemana. Saksa okupatsiooni ajal, kui Eesti rahvuslikud väed olid saadetud laiali, ja sakslaste lahkmisel oli kindral-major N. Reek agaramaid ja julgemaid rahvuslike vägede organiseerimise tööde ettevalmistajaid, muidugi põranda all, ühtlasi asudes organiseerima Virumaal kaitseliitu. Algul oma vabal tahtel, hiljem juba määratuna ametlikult selle ülesande täitjaks. Ka käesolevas „Kaitse Kodu!“ numbris avaldab lugupeetud juubilar oma mälestusi ja dokumente Viru maleva organiseerimisest ja ta algpäevist.

Kaitseväe ridades vabadussõja algul kindral-major N. Reek tegutses Narva rindel kuni selle vabastamiseni 1919. aastal. Hinnatuimaid teeneid omab kindral-major N. Reek meie ajaloolise vaenlase — landesvääri — purustamisega lõuna rindel, unustamata Võnnu lahinguga Eesti vabadussõja ajaloos, mille ettevalmistuses ja läbiviimises näitas lugupeetud juubilar oma osavust ja andekust väejuhtimise alal. Kogu vabadussõja kestes tegutses kindral N. Reek juhtivail ja vastutusrikkail ametikohtadel, küll lõuna ja ida rindel.

Pärast vabadussõda jatkas ernergiliselt tegevust kaitseväes selle juhtimisel ja korraldamisel, rakendades selleks oma laialdasi teadmisi ja kogemusi. Kindralstaabi kursuste juhataja, kv. õppeasutuste inspektor, Eesti esindaja N. Vene ja Balti riikide vahelisel väevähenduse konverentsil 1922. a. Pariisi kõrgema sõjakooli lõpetamise järele määrati kindralstaabi ülemaks ja sõjanõukogu liikmeks. Kindral-majoriks ülendati veebruaris 1926. a. Siis edasi kaitseminister, 2. diviisi ülem ja nüüd 1934. aastast alates kaitsevägede staabi ülem, millisel kohal teenib praegugi, täites ühtlasi kaitseministri abi kohuseid. Vabadussõjaaegne tegevus, kõik need tähtsad ja vastutusrikkad ametikohad meie kaitseväe juhtimisel ja korraldamisel, tähistavad kindral N. Reegi energiat ja andekust meie riigikaitse ülesannete täitmisel ja juhtimisel. Mitte vähem ei kõnele need tema armastusest Eesti riigi, rahva ja kaitseväe vastu.

Lugupeetud juubilar on praegu alles neljakümne viie aastane — parimais aastais ja omab raugemata jõudu ja tööindu oma kutse. Loodame, et ta sama ernergiliselt ja suure armastusega, kasutades omi suuri teadmisi ja kogemusi, jätkab oma tööd veel edasi Eesti riigi ja rahva heaks käekäiguks.

Edu ja õnne tublile Eesti mehele tema tuleviku töös ja elus!

Farnesia laskeraja peapaviljon

Suured rahvusvahelised laskevõistlused Roomas

Tänavu on laskesportlaste huvi keskuseks ja suureks jõukatsumiseks rahvusvahelised laskevõistlused Roomas 19.—29. septembrini, millele kõik laskesporti harrastavad rahvad pühendavad väärilise tähelepanu. Itaalia laskurliit, kes on võistluste korraldajaks, on teinud kõik, et rohkem rahvaid võtaks Rooma võistlustest osa ja et kindlustada võistluste hea kordaminek. Suuresti aitab kaasa ja tõmbab laskehuvilisi Rooma ajalooline Rooma linn ja tänapäeva huviküllane Itaalia.

JEAN CARNOT
Rahvusvahelise Laskurliidu president
Prantsuse Laskurliidu esimees

Võistlustele kutseks Itaalia laskurliit on pöördunud kõigi välismaade laskurite poole kutsega:

Sõbrad laskurid,

Teie leiate meie juures suurimat südamlikkust, suurimat sõprust ja suurimat seltsimehelikkust.

Ilus Itaalia päike, mis haarab samasuguse valgusega tuhandeaastase linna müüre ja uusi fašistliku korra ehitusi, ümbritseb teie sõbralikke ja mehiseid võistlusi, iseäranis veetleva ümbruse ja õhkkonnaga, andes tervet ja tugevat võistluse vaimu kõigile neile, kes koondavad oma jõu võidu saavutamiseks. Ta meelitab ühtlasi imetelema laskurite suuri tegusid ja saavutatud võite.

See on Farnesias, Tiberi kaldal, Mussolini Forumi juures, kus meie valmistame laskepolügooni suurteks võistlusteks.

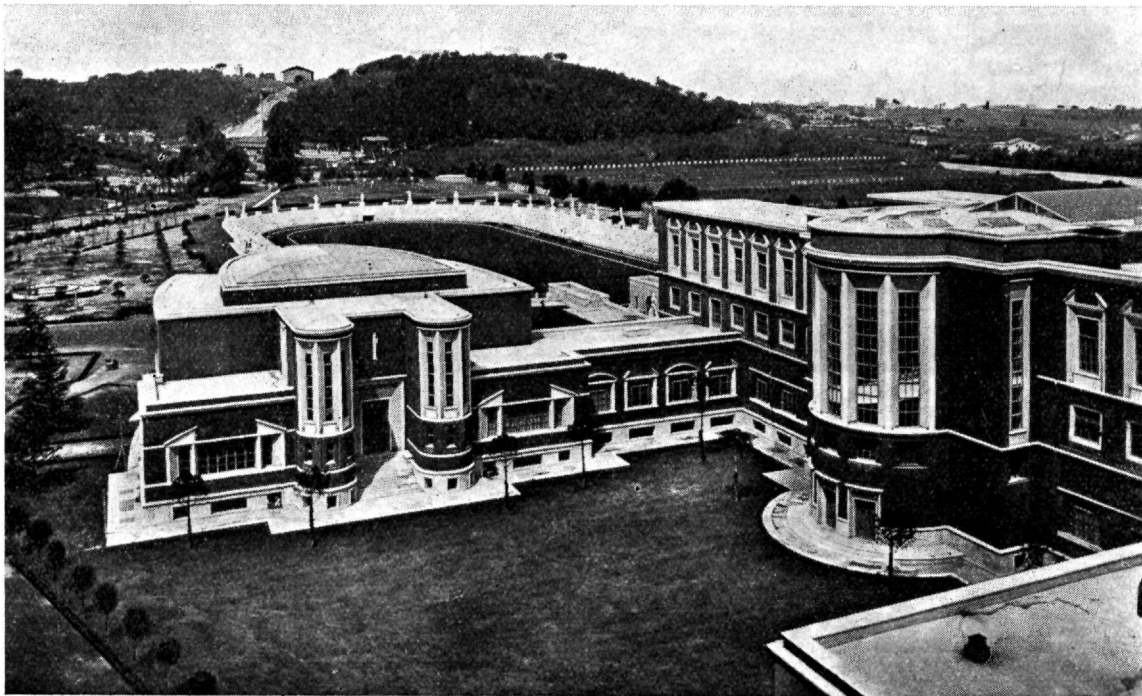
Meil on hea meel teid seal võtta vastu, nii meid kui ka teid vägevasti kaasa kiskuvaks vääriliseks harrastuseks. Teie võite imetella meie maa loomulikke ilu ja kõike seda, mida oleme korraldanud teile meeleheaks.

Võistlused toimuvad Farnesia laskerajal, mis on selleks eriti korraldatud. 300 laskerajal on 150 laskekohta, 50 m peal — 60 laskekohta. Peale selle laske- tiir püstolist laskmises.

Rooma laskevõistluste kavas on:

- sõjaväepüssi võistlus;
- vabapüssi võistlus;
- väikekalibribrilise püssi võistlus;
- vabapüstoli võistlus;
- olümpialaskmine püstolist (kiirlaskmine).

Ühel ajal rahvusvaheliste võistlustega on Itaalia- Ungari laskevõistlus.

Forum Mussolini Roomas, kus toimuvad tänavused maailma laskeesivõistlused

Et Eesti laskurid võtavad osa vabapüssi ja väikekalibrilise püssi võistlustest, siis huvitab meid nende võistluste korraldus. Lugejail on vist teada, et meistervõistlusil võistlevad 5-mehelised grupid, lastes 120 lasku, igast asendist 40 lasku. Enne matši 19.—26. septembrini on seerialaskmised või medali-laskmine, millest osavõtt ja laskmine on vaba. Vabapüssi seeria — 3 lasku, väikekalibrilise püssi seeria — 5 lasku. Seeriade arv on on piiramata või jällegi piiratud.

Vabapüssi meistervõistlus toimub 28. septembril. Seniste teadete järgi võtab vabapüssi võistlusest osa 10 rahvast: Daani, Eesti, Soome, Prantsuse, Greeka, Itaalia, Norra, Poola, Rootsi ja šveits.

Väikekalibrilise püssi võistlusest võtab osa 14 rahvast: Saksa, Inglise, Austria, Daani, Eesti, Soome, Prantsuse, Greeka, Itaalia, Hollandi, Ungari, Norra, Poola ja Rootsi.

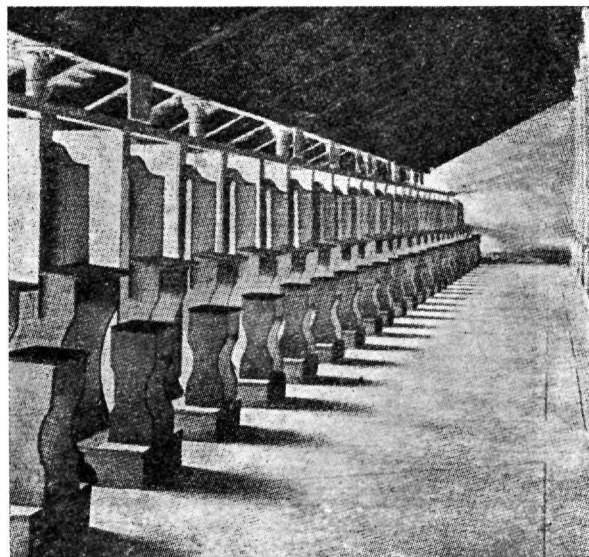
Sõjaväepüssi võistlusest võtab osa 9 rahvast: Daani, Prantsuse, Greeka, Itaalia, Hollandi, Ungari, Poola, Rootsi ja šveits.

Vabapüstolist võistleb 10 rahvast: Daani, Soome, Prantsuse, Saksa, Greeka, Itaalia, Norra, Poola, Rootsi ja šveits.

Milliselt saavad Eesti laskurid esinema? Ülemaailmilikel meistervõistlustel lähevad nad teist korda tulle. Esimene kord oli 1931. a. Lvovis. Pärast seda on omandatud palju võistluskogemusi ja meeskonnal on seljataga süstemaatiline treening.

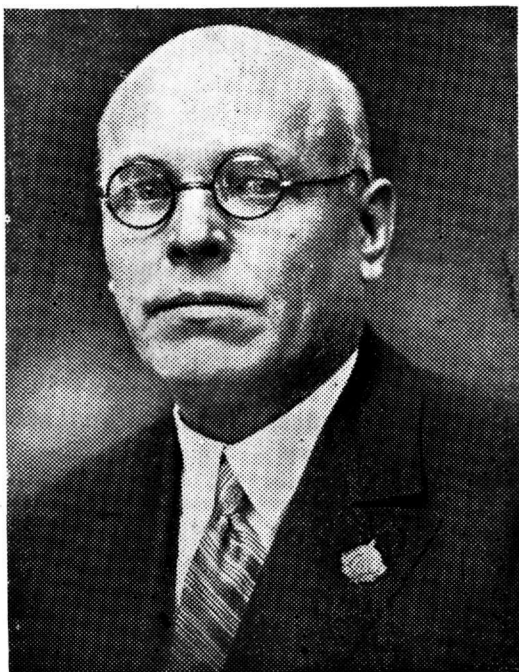
Eesti laskuritest vabapüssi kandidaatideks Rooma võistlusile on: E. Kivistik, A. Liiver, J. Kär-

ner, G. Lokotar, V. Jaanson, E. Rull ja K. Lomp. Meie viie-mehelise grupi keskmine kindel saavutus treeningu tulemuste põhjal on (rahvusvahelise lugemisviisi järgi) 5420—5430 punkti. Soome laskurid, Eesti suurimaid konkurente, loodavad lasta iga mees miinimum 1100 punkti, mis teeks grupi peale 5500 punkti. Võttes siiski Soome laskurite tagajärgi treeningu tulemuste põhjal tagasihoidlikumalt, võiks Soome vabapüssi-grupi tagajärg olla 5470—5480

Tulijoon

punkti. Šveitsi meeskond loodab lasta: kaks meest miinimum 1100 punkti, kaks 1090, üks 1080. Meeskonna tagajärg samuti 5470—5480. Teiste maade

Teedeminister OTTO STERNBECK
Eesti Laskurliidu esimees

laskurite treeningute ja nende tulemuste kohta pole ajakirjades olnud teateid, mispärast on ka raske teha ennustusi. Vabapüssi arvude võrdluseks olgu toodud, et 1931. a. Lvovis tuli meistermeeskonnaks šveitsi meeskond 5482 punktiga ja 1933. a. Granaadas samuti šveitsi meeskond 5412 punktiga. Soome meeskond laskis Lvovis 5398 punkti ja Granaadas 5356 punkti. Käesoleva aasta põhjamaade rahvaste laskevõistlusil laskis Soome 5-meheline grupp 5494 punkti; Rootsi 5329 punkti, Daani — 5271 ja Norra 5228 punkti. Soomlane Vassenius laskis seal 1126 punkti. Nii laskis Soome meeskond põhjamaade võistlustel hiilgavalt ja ületas maailmarekordi 12 silmaga.

Väikekaliibrilisest püssist laskmises on Eesti laskurid see aasta saavutanud üllatavaid tagajärgi, mispärast on eeldusi võidurikkaks esinemiseks Roomas. Väikekaliibrilise püssi meeskonna kandidaatideks on:

J. Kruuberg, J. Pürn, E. Seren, H. Teder-son ja P. Paas, kuid selles võib tulla ette muudatusi. Võimalik, et vabapüssimeestest meeskonda täiendatakse.

27. septembril on ülemaailmliku laskurliidu kongress, kus tuleb ka otsustamisele järgmiste võistluste koha ja aja küsimus. Soome poolt on ettepanek, korraldada need Helsingis. 29. septembril on lõppaktus auhindade väljaandmisega. Siis veel tutvumine Roomaga ja jumalagajätt.

Eesti, võrreldes teiste rahvustega, on noor laskespordi maa. Edusammud, mis meie laskurid on lühikese ajaga teinud, on maailma laskuriteperes ja ajakirjanduses leidnud suure tähelepanu. Paremad laskurite maad ootavad meie laskureid huviga ja põnevusega Rooma, et ühisel laskerajal katsuda jõudu.

Professor GIUNIO SALVI
Rahvusvahelise Laskurliidu abipresident
Itaalia Laskurliidu esimees

Rooma võistlused on Eesti laskureile tõsiseks tuleprooviks, et oma tublile laskurimeele leida rahvusvahelist kinnitust.

A. B.

Laskerekordid ja rahvusvaheliste meistervõistluste tagajärjed

Rekordid.

Vabapüss — 40 lasku igast asendist.

Grupp — 5 meest.	
Kokku 120 lasku	Šveits 5.482 Lvovis 1931. a.
Püsti 40 „	Šveits 1.743 Lvovis 1931. a.
Põlvelt 40 „	Šveits 1.844 Antwerpenis 1930. a.
Lamades 40 „	Soome 1.923 Lvovis 1931. a.
Individuaalalal.	
Kokku.	Zimmermann Šveits 1.114 Stokholmis 1929. a.
Püsti	Zimmermann Šveits 360 Lvovis 1931. a.
Põlvelt	Ronemark Rootsi 381 Granadas 1933. a.
Lamades	Lindgren K. Soome 393 Lvovis 1931. a.

Püstol.

Grupp — 5 meest.	
Kokku.	Šveits 2.651 Stokholmis 1929. a.
Individuaalalal.	
Kokku.	Zulauf Šveits 542 Stokholmis 1929. a.

Sõjaväepüss.

Individuaalalal.	
Kokku	O. Ericson Rootsi 526 Stokholmis 1929. a.
Püsti	Hartmann Šveits 172 Stokholmis 1929. a.
Põlvelt	Zimmermann Šveits 181 Stokholmis 1929. a.
Lamades	Malgreen Rootsi 185 Stokholmis 1929. a.

Väikekalibriline püss — 40 lasku igast asendist.

Grupp — 5 meest.	
Püsti: kokku	Šveits 1.821 Stokholmis 1929. a.
Põlvelt	Soome 1.909 Lvovis 1931. a.
Lamades	Rootsi 1.959 Lvovis 1931. a.
Individuaalalal.	
Püsti	O. Ericson Rootsi 374 Stokholmis 1929. a.
Põlvelt	Leskinen K. Soome 387 Lvovis 1931. a.
Lamades	Longhurst Inglismaa 396 Granadas 1933. a.

Rahvusvahelised meistervõistluste tagajärjed.

Vabapüss — 40 lasku igast asendist.

Koht ja aasta	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Stokholm, 1929	Šveits 5.442	U. S. A. 5.397	Rootsi 5.289	Soome 5.215	Itaalia 5.212	Norra 5.181	Daani 5.158	Tšehhoslov. 5.010	Hispaania 4.930	Prantsuse 4.830
Antwerpen, 1930	U. S. A. 5.441	Šveits 5.407	Soome 5.337	Itaalia 5.247	Daani 5.139	Prantsuse 5.126	Hollandi 4.957	Belgia 4.923	—	—
Lvov, 1931.	Šveits 5.482	Soome 5.398	Norra 5.363	Rootsi 5.349	Itaalia 5.311	Daani 5.222	Eesti 5.186	Prantsuse 5.179	Poola 5.153	—
Granada, 1933	Šveits 5.412	Soome 5.356	Rootsi 5.306	Prantsuse 5.187	—	—	—	—	—	—

Individuaal tagajärjed.

Koht ja aasta	V a b a p ü s s				Püstol 50 m	Sõjaväepüss
	300 m	Püsti	Põlvelt	Lamades		
Stokholm, 1929	Hartmann Šveits 1.114	Zimmermann Šveits 358	Zimmermann Šveits 376	Karicsson Rootsi 383	Zulauf Šveits 542	O. Ericsson Rootsi 526
Antwerpen, 1930	Oksa Soome 1.111	Oksa Soome 359	Seitzinger U. S. A. 375	Leskinen Soome 389	Revilleoide de Bude Šveits 533	Zimmermann Šveits 472
Lvov, 1931	Zimmermann Šveits 1.109	Zimmermann Šveits 360	Lienhard Šveits 376	Lindgren K. Soome 393	Bonin Prantsuse 536	Zimmermann Šveits 469
Granada, 1933	Demierre Šveits 1.094	Zimmermann Šveits 356	Ronemark Rootsi 381	Oksa Soome 388	Ullmann Rootsi 541	Ronemark Rootsi 453

Väikekaliibriline püss — 40 lasku igast asendist.

Grupp — 5 meest.

Nr.	Koht ja aasta	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
P ü s t i											
1	Stockholm 1929	Šveits 1.821	Daani 1.807	Norra 1.798	Soome 1.798	Prantsuse 1.789	Rootsi 1.785	U. S. A. 1.777	Tšehhoslov. 1.759	Poola 1.757	Itaalia 1.729
2	Antwerpen 1930	U. S. A. 1.804	Belgia 1.794	Daani 1.770	Prantsuse 1.769	Itaalia 1.745	Soome 1.734	Hollandi 1.592	—	—	—
3	Lvov 1931	Soome 1.781	Daani 1.753	Rootsi 1.751	Itaalia 1.741	Norra 1.740	Prantsuse 1.733	Poola 1.721	—	—	—
4	Granada 1933	Soome 1.749	Prantsuse 1.716	Rootsi 1.694	Hispaania 1.665	—	—	—	—	—	—
P õ l v e l t											
1	Antwerpen 1930	U. S. A. 1.877	Soome 1.863	Daani 1.843	Prantsuse 1.824	Belgia 1.791	Hollandi 1.723	—	—	—	—
2	Lvov 1931	Soome 1.909	Norra 1.886	Rootsi 1.852	Prantsuse 1.840	Poola 1.831	Daani 1.824	Eesti 1.818	Ungari 1.760	—	—
3	Granada 1933	Soome 1.827	Rootsi 1.800	Prantsuse 1.794	Hispaania 1.741	—	—	—	—	—	—
L a m a d e s											
1	Stockholm 1929	Soome 1.931	Rootsi 1.925	U. S. A. 1.914	Daani 1.914	Šveits 1.896	Prantsuse 1.893	Norra 1.879	Poola 1.875	Tšehhoslov. 1.872	Itaalia 1.826
2	Antwerpen 1930	Daani 1.926	Soome 1.924	U. S. A. 1.900	Prantsuse 1.888	Belgia 1.844	Hollandi 1.822	—	—	—	—
3	Lvov 1931	Rootsi 1.959	Norra 1.9.8	Soome 1.938	Prantsuse 1.935	Daani 1.926	Ungari 1.922	Poola 1.912	Eesti 1.896	—	—
4	Granada 1933	Rootsi 1.935	Soome 1.921	Inglise 1.919	Prantsuse 1.909	Hispaania 1.853	—	—	—	—	—

Individaal tagajärjed.

Koht ja aasta	P ü s t i	P õ l v e l t	L a m a d e s
Stokholm, 1929	O. Ericson, Rootsi	374	K. A. Larsson, Rootsi
Antwerpen, 1930	Peterson, Daani	368	Lindgren, Soome
Lvov, 1931	Amudsen, Norra	374	Genot, Prantsuse
Granada, 1933	De Lisle, Prantsuse	361	Longhurst, Inglismaa
			390
			392
			395
			396

K/M JOH. TOPS

V. KARJA 5,

TEL. 444-74

kontori- ja kantseleitarbeid

suures valikus soodsate hindadega.

VIRU, NARVA, PÄRNU MALEVATE AASTAPÄEVADE PUHUL

On rõõmustavaks kombeks sõbra sünnipäeva puhul ikka meenutada tema nooruspõlve. See pole ainult traditsioon ta enda pärast, vaid puhtsühholoogiline tarve. Elu ju areneb nendel valitud radadel ja nendel tõeksvõetud printsiipidel, mis määras kord nooruri elutee.

Needsamad momendid on täiel määral maksvad ka organisatsiooni, inimühikute kohta: kunas, missugustes tingimustes ja millise sihiga pandi organisatsioonile alus. Siis, kuidas see arenes ja milleni ta on jõudnud tänapäeval.

Meie pühitseme paljude üleriiklike asutuste tähtpäevi juba teistest aastakümnest. Seega on need organisatsioonid tekkinud peagu koos vabariigiga, või saanud aluse iseseisvuse heitluse algul. Igatahes, meie riigikaitse organisatsioonides on kaitseliit üks esimene ja tähtsaimaid seltskonna loodud institutsioone.

Kolm kaitseliidu malevat, Pärnu, Narva ja Virumalevad, pühitsevad anno 1935. augustis oma aastapäeva; nad vaatavad tagasi tagajärjerkale minevikule.

*

11. novembril 1918. a. kell 6 hommikul toimub läänerialal Compiègne metsas militaristiku Saksamaa tingimusteta kapituleerimine. Kell 12 samal päeval hakkab maksma esialgne 36-päevaline relvade rahu. Kapituleerimise 12. punkt lausub:

„Idas tulevad kõik väeosad viia 1. augusti 1914. a. piiri taha.“ Punkt 15. — „Bresti-Litovski ja Bukaresti lepped on tühistatud.“

Sama päeva, 11. novembri, õhtul kell 9 astub Tallinnas „Tallinna Teataja“ toimetuse ruumides kokku Tallinna kodanike vabatahtlike organisatsiooni Omakaitse juhatus. Sinna kutsutakse ka Saksa sõjaväe võimude esindajad. Kirjutatakse valmis akt, millega tunnistatakse Saksa võim Eestis lõppenuks, omakaitse organisatsioon likvideeritakse, temast eemaldatakse saksa element, neil võetakse relvad käest ja ainult eestlastest koosnevast omakaitsest luuakse Eesti Kaitse Liit. Sakslased langetavad pea ja lahkuvad vaikides.

Samal ööl koostab E. K. L. juhatus manifesti, mis ilmub 12. novembri hommikul trükituna.

See oli avaliku kaitseliidu, Eesti vabariigi esimese reaalkõue sünd.

E. K. L. moodustati rahvuslikuna, sõjaväelise ja üleriiklikuna.

12. novembril määrati kõigisse Eesti maakonnalinnadesse E. K. L. organiseerijad. Virumaale ühes Narva linnaga määrati kindralstaabi alampolkovnik N. Reek.

Kuna Narva kaitseliidu organiseerimist Rakverest oli raske juhtida, siis käseb polk. Reek oma

päevakäsuga nr. 1, 12. novembrist 1918. a. Virumaa ja Narva kaitseliidule § 6: „Kaptan Laretei alaku aja viitmata kaitseliidu organiseerimist Narva linnas ja ümbruskonnas ja teatagu palju sõjariistu ja laskemootarvis läheb.“

13. novembril kinnitab kaitseliidu ülem kindral Pödder kpt. H. Laretei Narva määramise. Sellega pandi alus iseseisvale kaitseliidu üksusele Narvas.

Pärnu maakonna ja Pärnu linna kaitseliidu ülemaks määrati 12. novembril kpt. Tannebaum. Kuna kpt. Tannebaum õppis Riia politehnikumis ega asunud üldse oma kohale, siis määrati Pärnu tema asemele ltn. Laurits.

Vabadussõja päevi võivad mälestada nii Viru kui ka Narva malevad õiglase uhkusega. Nende aladele tungis vaenlane kõige otsesemalt, veel siis, kui meil oli vaenlasele panna vastu ainult kaitseliitlaste vabatahtlikud salgad. Ja mõlemal rindel täideti küllalt sõjameheliikult kodukaitse ülesandeid.

Need mõlemad maakonnad andsid oma ridadest kaadri ja suurema osa mehi mitmele väeosale. Virumaa ja Narva kaitseliitlaste salgad panid aluse 4. ja 5. jalaväe polgule.

Pärnu kaitseliit kujundas esialgu piirikaitse rühma, toetas 6. jalaväe polgu asutamist ja kujundas Pärnu kaitsepataljoni, mis hiljem nimetati ümber 9. jalaväe polguks. Peale selle ehitati Pärnus mitu k.-r. soomusrongi ja saadeti nad oma maakonna mees- tega komplekteeritult lahingusse.

Vabadussõja aega langeb kaitseliidu tõsine töö ja isamaale õnnistav viljelemine? Pärast vabadussõda on töös vaheaeg.

Võime küsida, miks meie pärast vabadussõda, rahupäevil, hindasime ümber seda, mida löime vabadussõja ajal.

Maailmasõda, revolutsioon, okupatsioon ja vabadussõda oli kulutanud ligi pool aastakümnet. Rahvas oli võitlusest väsinud ja tüdinud. Rahu saabudes siirdusid sõdurid koju, hakkasid üles ehitama aastate kestes laostunud eraelu. Algas tavaline sõjale järgnev intensiivne ülesehitustöö. Seni oli kaitseliidule vaadatud kui sõdurite depoole ja regulaarväe abistajale. Nüüd oli ju rahu. Politsei pidi kaitsma siserahu. Milleks vaja veel relvastuda?

Nagu enamus meie asutusi, nii ka kaitseliit oli organiseerunud sõja ajal ja sõja otstarbeks kandes endas laagrimärki. Rahu saabudes pidime need ümberkorraldama normaal oludele. Kaitseliidu ümberkorraldamisel sai väga aktiivseks mõjukas pahempoolne element ja nõuti otseselt tema likvideerimist. Kuigi see oli III internatsionaali kava, langes ta ometi ühte meie oma sõjatüdimusega.

Nii siis toimuski kaitseliidu ümberkorraldamine

3. DIVIISI ÜLEM

KINDRAL-MAJOR HERBERT BREDE

25 AASTAT OHVITSERINA

Veerandsaja aastasele ohvitseri kutsele võis tagasi vaadata 3. diviisi ja Tallinna garnisoni ülem kindralmajor Herbert Brede.

19. augustil möödus sellest 25 aastat, kui kindralmajor H. Brede ülendati esimesse ohvitseri auastmesse

väga oskamatult. Teda otseselt ei likvideeritud, vaid ta jäi siiski püsima jahi- ja spordisalkade näol. Senine kindel organisatsioon sai igatahes hävitatud.

Sisevaenlane üha kõvenes ja plahvatas 1. detsembril 1924. a. avalikuks mässuks. See oli juba küllaldaseks tõenduseks, et meie ei saa siin nii ebakindlal ja rahutul geopoliitilisel asendil panna relva käest. Seda ei olnud kellelgi enam vaja ütelda ega kirjutada käske, selge oli see igale kodanikule iseenesest.

Nii jäi kaitseliidu arengusse viieaastane tühik ja praeguste malevate saamispäevi loeme nende taasorganiseerumisest pärast 1924. a. 1. detsembri sündmusi.

1924. a. detsembrikuu ja 1925. a. esimene pool on kaitseliidu malevate uuestiloomisaeg. Julgemad ja vastutustundega kodanikud äratasid jälle ellu vana

— noorem leitnandiks. See sündis Mihaili suurtükikooli lõpetamise järel. Selle järel teenis endises vene sõjaväes kuni maailmasõja lõpuni.

Teenistust Eesti kaitseväes algas 16. detsembril 1918. aastal 1. suurtükiväe polgus, sealt edasi diviisijoni- ja polguülemaks. 1919. a. kuni 1929. aastani suurtükiväe valitsuse ülemaks. Kümme aastat, 1920. — 1930. a., oli suurtükiväe inspektoriks, mille järel määrati kaitseväe ühendatud õppeasutuste ülemaks.

Sõjalise hariduse täiendamise otstarbel viibis Prantsusmaal kahel korral, lõpetas Prantsuse kõrgema sõjakooli augustis 1929. a. Lahkudes kaitseväe ühendatud õppeasutuste ülema kohalt, määrati kõrgema sõjakooli lektoriks. Oli vahepeal veel 1. diviisi ülema k. t. ja alates 1934. aasta septembrist teenib praegusel ametikohal — 3. diviisi ja ühtlasi Tallinna garnisoni ülemana.

Oma ohvitseri kutse on lugupeetud juubilar tuntud tubli töömehena, õigluse ja aususe kehatlusena. On olnud korduvalt vabariigi ohvitseride keskkogu juhatuses ja väeosaülemate aukohtu liikmeks. Oma laialdasi teadmisi ja kogemusi ei ole ta keeldunud kasutamast meie kaitseväe arenguks ja edasiviimiseks, pakudes neid oma loenguil kõrgemas sõjakoolis, sõjakoolis ja ohvitseride täienduskursusil. Karastatud sõjamehena on ta võtnud osa nii maailmasõjast, mille tegi algusest kuni lõpuni kaasa eesliinil, kui ka Eesti vabadussõjast.

Vabadussõjas ülesnäidatud sõjaliste teenete eest on talle annetatud 1. liigi 2. järgu Vabaduse rist. Peale selle omab aumärke: Kaitseliidu 3. klassi Kotkaristi, Läti Karutapjate ordu 2. järgu aumärgi, Poola Sõja Risti ja hulk endisi Vene aumärke teenete ja vahvuse eest maailmasõjas.

Tublile ohvitserile-kindralile omas tegevuses ja kutses parimat edu ja õnne!

organisatsiooni millise sümboli all algasime lootusrikkast võitlust iseseisvuse eest. Praeguste kaitseliidu malevate ülesanne on peale riikliku julgeolu tagamise hoida alal ja kasvatada vabadussõjaaegset vaba eestlase sõjavaimu, et igal juhul oleks

Relvad vastuseks neile

kes vaenlasist ründab me' maad!

Malevate väljakujunemisega liitub malevas eesti mehega eesti naine.

Nii kujunes võimas abiorganisatsioon — naiskodukaitses. Mure kodukaitsjate tulevase pere kasvatamise pärast sündis isasid-emasid võtma kaasa oma poegi-tütred. Nii kujunesid lisaks noorkotkad ja kodutütred.

Uute organisatsioonide juuretulemisega muutusid

PEALIK ANTON KAAL 50-AASTANE

18. augustil k. a. sai kaitseleidu Saaremaa maleva juhatusliige ja käskudetäitja pealik Anton Kaal 50-aastaseks.

Pealik Kaal on üks neist õilsahingelisist Eesti isamaalasist, kes on täie arusaamise ja püüdlikkusega väsimatult võtnud osa meie rahvusliku ja riikliku elu ülesannetest.

A. Kaal põlvneb Põide nisukuningate perekonnast. Lõpetanud Kuressaare linnakooli, astus teenistusse end. Vene riigi postkontorisse Kuressaares 1904. aas-

tal, kust 1914. a. läks üle riigi renteisse. Siia jäi ta ka Eesti riigi rajamisel 1918. a. edasi ja 1922. a. alates on rentei asemel avatud Eesti Panga Kuressaare osakonna teenistuses kuni tänaseni, praegu juhataja abina ja pearaamatupidajana. Seega on Kaal üle 30 a. riigiteenistuses olnud.

Juba postkontoris teenides algas Kaalu energiline tegevus seltskondlikus töös. Ta oli aktiivsemaid tege-lasi Kuressaare Eesti Seltsi maja ostmisel, aidates kaasa meie rahvuslike ideede võimule pääsemiseks kohal, kuna KES kujunes Eesti kultuurilise elu juhtivaiks teguriks kogu Saaremaal.

Aastate jooksul on Kaal tegutsenud reas seltskondlikes organisatsioonides juhtivatel kohtadel, nii kultuurilistel kui ka majanduslikel ja riigikaitse aladel. Eriti tunnustamisväärne on tema töö kaitseleiidus.

Juba endisest kaitseleiidust võttis Kaal aktiivselt osa vabadussõja päevil. Hiljem oli ta praeguse kaitseleidu asutajaid liikmeid Kuressaares 1924. aastal. Siin on ta intensiivselt tegutsenud Kuressaare II malevkonna juhatusliikmena, Kuressaare 2. kompanii pealiku, Kuressaare (ühendatud) malevkonna juhatusliikmena ja majanduspealiku ja praegu on ta Saaremaa maleva juhatusliige ning maleva käskudetäitja pealik.

Olgu tähendatud, et pealik Kaal ei ole kaitseväes üldse teeninud, kuid sellele vaatamata sai ta kompanii pealiku, mis on riviteenistus, suurepäraselt oma ülesannetega toime, nii et vaevalt oleks keegi teine sellega paremini toime tulla võinud.

Pealik Kaalu tööd on hinnatud ja ta omab Kotkari, Valgeri ja vabadussõja mälestusmärgi. Seltskonnas on Kaal oma energilise töö, aumeelsuse, vastutulelikkuse ja sõbralikkusega võitnud endale hea lugupidamise ja tema töö on hinnatav.

Soovime lugupeetud hällilapsele tema 50. a. sünnipäeva puhul õnne ja jõudu edaspidiseks tööks kõigil aladel, millele ta on pühendanud oma tööjõu meie rahvuslikus ülesehitavas töös, eriti kaitseleiidus meie riigi julgeoleku kindlustamisel. **J. Treufeldt.**

KL. ülesanded üha suuremaks ja tähtsamaks. Hari-liku k.-l. väljaõppe kõrvale asuvad noorsookasvatuse ülesanded. Sellega loovad aga malevad kõige tihedamad, õieti intiimsuhted seltskonnaga, mis on hädavajalised maleva edukaks arenguks. Rõõmustavalt ongi see kujunenud nii. Kui nüüd räägime näit. Viru, Pärnu või Narva malevatest ja nende pidupäevadest, siis räägime ühtlasi Virumaa, Pärnu ja Narva kandvast seltskonnast.

Malevate isiklik koosseis oli 1. dets. 1934. a., s. o. kümme aastat pärast malevate organiseerimise algust:

	K. l. Naiskk. Noork. Kodut. Kokku				
Viru malev	3.141	1.084	617	650	5.492
Pärnu malev	572	140	161	130	1.003
Narva malev	1.085	481	273	187	2.026

Need arvud eeldavad kindla organisatsiooni hoogsat tegevust ja kõbeliste sihtide saavutamist.

Narva maleva aastapäeva pühitseti 25. augustil Narvas laiaulatuslikul osavõtul paraadi ja rahvapeoga.

Viru maleva 10. aastapäeva pühitsemine toimub 1. septembril Rakveres järgmise kavaga:

- Kell 12.00 — paraad Vabadusväljal,
- „ 14.00 — aktus Rahvaaias,
- „ 16.00—23.00 — aiapidu Rahvaaias.

Neil peopuhkudel meenutagu Viru, Narva ja Pärnu malevad ja neid toetav seltskond oma vabadussõjaaegset suurt ja õilist tööd isamaa kasuks.

See vaim juhib meid ka tulevikus õigetel radadel!

T.

Poola kütid-mootorratturid külaskäigul kaitseliidule

Kaitseliidu ja Poola kütideliidu vahel on kujunenud ajajooksul tihedad sõprussidemed. Mõlema organisatsiooni üldised sihid ja ülesanded, nende kõrgemate juhtide vastastikused külaskäigud, organisatsioonide omavahelised laskevõistlused ja muud ühised kokkupuuted on aitanud kaasa üksteise tundmaõppimiseks ja sügava sõpruse loomiseks.

Rahvusvahelises liiklemises ja läbikäimises on selleks palju viise ja võimalusi, kuid kõigist omab aga suurima väärtuse rahvaste või tema organisatsioonide esindajate isiklikud vastastikused kokkupuutumised ja tutvused. Neist saadud muljed, tunded ja hinnangud on palju sügavamad, püsivamad ja otsekohesemad kui seda võivad pakkuda mitmesugused välised ja kaudsed vahendid.

Käesoleva aasta kevadel viibis meie austatav Riigivanem Poolas Truskaviec'is terviseparandusel. See asjaolu, kahtlemata, kutsus esile selle ümbruskonna elanikes suure poolehoiu ja huvi Eesti vastu. Võibolla oli siis ka see üheks tõukeks, et esimese suurema ja endi poolt algatatud külaskäigu Eestisse ja kaitseliidule teostasid just Truskaviec'i, Drohobycz'i ja Boryslaw'i rajoonis elutsevad Poola kütideliidu liikmed. Huvimatkest ja külaskäigust Eesti kaitseliidule võttis osa 17 inimest, nendest üks oli daam. Külaskäiguga lähem tutvumine võib pakkuda erilist huvi seepoolest, et sõit Poolast Eestisse ja tagasi teostus mootorsõidukeil (2 autol ja 7 mootorrattal). Mootorsõidukid olid osavõtjail isiklikud, arvatud välja kaks küljekorviga mootorratast, mis kuulusid kütideliidule ja olid Poolas valmistatud.

Ekskursiooni juhatuse moodustasid: tehniline juht (komandör), sõjaväeline juht (komendant) ja kortermeister. Komandöriks oli insener Leopold Czajka, kelle ülesannetesse kuulus: liikumiskava teostamine, teevalik, liikumise kiiruse määramine, sõidukite korrashoiu korraldamine ja muud tehnilise iseloomuga küsimused. Komandandiks oli leitnant Stanislaw Steczkowski, kellele ekskursioonist osavõtjad allusid administratiivselt ja sõjaväelise korra alal, ja kes täitis ühtlasi esinduslikud kohustused. Kortermeisteri ülesannetesse kuulus kõigi majandusliku iseloomuga küsimuste lahendamine.

Ekskursioon väljus Drohobycz'ist 4. augustil s. a. üldise eesmärgiga: teha tutvumiskäik Eestisse ja eraviisiline külaskäik kaitseliidule. Liikumistee siia oli valitud järgmiste tähtsamate punktide kaudu: Krakow, Warszawa, Grodno, Wilno, Swieciany kaudu Lätimaale Daugavpils'i, Riia, Pärnu ja Tallinn. Tee üldist pikkust võib lugeda ümarguselt 1800 km ümber.

Nüüd mõni sõna üldiselt pikamaalise sõidu korraldamisest mootorsõidukitega. Mootorsõidukitega ühise ja koondatud liikumise saavutamiseks on tarviline, et kõigil osavõtjail oleksid võimalikult ühe firma sõidukid ja masinad ühesuguse võimsusega. Erinevate tüüpidega ja võimsustega masinatega on raske pidevalt saavutada kõikidel ühtlast liikumiskiirust, hoida sõit-

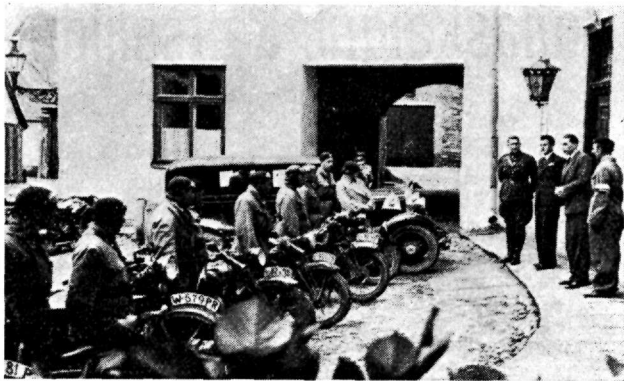
misel tarvilisi vahesid üksikute sõidukite vahel ja täita rännakdistsipliini nõudeid. Seepärast peab arvestama eeskätt neid asjaolusid, enne kui alata niisuguse ekskursiooni organiseerimist, mille juures seatakse tingimuseks kõigi osavõtjate ühine ja üheaegne koondatud liikumine ühise juhatuse all. Mitte vähem tähtis kui eelmine nõue on sõidukite väärtus, korrashoid ja hoolekanne. Üksikute sõidukite sagedased rikked ja nende kõrvaldamiseks ettenägemata ajakaotused ei võimalda täita ettemääratud liikumiskava. Selle tagajärjeks on sagedased ootamised ja viivitused teel, mis ühtlasi tüütavalt ja väsitavalt mõjuvad ootajale. Ka sõidukite hoolekande ja korrashoiu küsimust ei saa lahendada sel teel, et seda jätta ainult iga sõitja isiklikuks hooleks. Peab olema kahtlemata korraldatud veel üldine tehniline ülevaatus ja hoolekanne, mis peab tagama, et iga pikema peatuse ajal on vaadatud üle ja seatud korda kõik sõidukid ja et edasisõit võib alata ettenähtud ajal täiesti korras sõidukitega. Sellelega hoitakse ära ka võimalused, et üksikud sõitjad ei asu teele teadlikult või ka teadmata defektidega oma sõidukite juures, mille tagajärjel võivad kujuneda paranduste tegemise vajadused teel, mida aga tihti ei ole võimalik kaasasolevate abinõudega teostada. See toob üksikute sõitjate mahajäämisi ja juhusliku abi järele ootamise vajadusi. Kõigest sellest võib teha järelduse, et pikamaalise ühise matka korraldamine mootorrattatel seab esimesele kohale sõidukite ja nende korrashoiu küsimuse ja nõuab kõigiti otstarbekat ja põhjalikult läbikaalutud lahendust.

Selle küsimuse seisukohalt pakkus kütideliidu mootorratturite külaskäik mõnesuguseid õpiseid ja tähelepanekuid.

Eesti piirile jõudsid kütideliidu mootorratturid 16. augustil ja saabusid sama päeva õhtuks Pärnu, kus ka ööbisid. Järgmise päeva hommikul jätkati teekonda Tallinna suunas, kuhu jõuti kella ½12 paigu. Külalistele sõitsid Märjamaale vastu kaitseliidu peastaabi esindaja ja hra Leon Korusiewicz Poola saatkonnast.

EKSKURSIONI JUHID. Vasakult: komandör insener L. Czajka, komendant leitn. S. Steczkowski ja kvartermister Z. Kuczynski

Poola küttideliidu mootorratturid oma saatkonna maja ees, kus neid tervitab saadiku k. t. h-ra Lasinski

Tallinna maleva mootorrattureid, kapten Schilleri juhatusel, oli tulnud vastu Harudevahe juure.

Ühises rivis sõideti kaitseliidu peastaabi ette, kust pärast lühikest peatust sõitsid poola kütid oma saatkonda, kus neid tervitas, külaskäigu puhul Eestisse, saadiku k. t. h-ra Lasinski. Selle järele tegi ekskursiooni juhatus visiidi kaitseliiduülemale. Sama päeva õhtul kogunesid kõik ekskursioonist osavõtjad kaitseliidu peastaabi, kus neile kaitseliidu ülema aj. k. t. kolonel-leitnant A. Balder andis üksikasjalise ülevaate kaitseliidu organisatsioonist, ülesannetest ja tegevusest. Tutvumine kaitseliiduga pakkus külalistele suurt huvi, seda enam, et Poola küttideliidu organisatsioonil on palju ühiseid aluseid kaitseliiduga.

18. augustil tutvusid külalised Tallinnaga ja selle lähima ümbruskonna vaatamisväärsustega. Et külalised olid maakohast, mis asub merest üle 600 kilomeetri kaugusel, siis ahvatles neid mere avaruste vaatamine, mida küll kahjuks täiel määral ei võimaldanud udune ja vihmane ilm. Erilise tähelepanu osaliseks sai sadam, Pirita rand ja Pirita kloostri varemed. Iga huvitavamat momenti oma asukohast ja viibimisest jäädvustati fotoplaadile. Samal päeval viibisid külalised kaitseliidu ülema poolt antud lõunasöögil, millest võttis osa ka Poola saadiku k. t. h-ra Lasinski, Tallinna maleva pealik major R. Lints ja teisi. Õhtul külastati Tallinnas olevat Poola ühingut.

19. augusti keskpäeval võttis h-ra Riigivanem vastu Poola küttideliidu mootorratturite pealiku leitnant Steczkowski, kes andis üle Riigivanemale auaadressi Poola valitsuseliikmete, küttideliidu peakommandandi ja paljude Truskawiec'i elanike allkirjadega.

Ekskursiooni esialgse kava järgi pidi tagasisõit Tallinnast sündima merd mööda laevaga Gdynia'sse. Et aga Tallinna sadamast ei olnud lähematel päevadel väljumasa laeva Poola sadamasse, siis tuli sellest kavatsusest loobuda ja ka tagasisõit teostada mootorrattail. Tagasisõidu algamiseks kogunesid külalised 20. augusti hommikul kella 07.00-ks kaitseliidu peastaabi ette, kus kaitseliidu ülema aj. k. t. kol.-ltn. Balder kinnitas igale ekskursioonist osavõtjale rinnale kaitseliidumärgi.

Parimate õnesoovide ja tervitustega külaskäigui olevaile poola küttidele ja küttideliidule alustati reisi kodu poole. Külalisi saatma sõitsid peastaabi esin-

daja ja Tallinna maleva mootorrattureid. Paarikümne kilomeetri kaugusel Tallinnast jäeti küttideliidu mootorratturid, kellega mõne päeva jooksul oli loodud unustamata sõprussidemed, seekord jumalaga. Poola mootorratturite tagasisõidu tee viis Põltsamaa, Jõgeva ja Tartu kaudu Valka. Külalisi Põltsamaal tervitasid Sakalamaa maleva kohapealsed pealikud, Põltsamaa linnapea ja teised ametiesindajad. Tartust olid külalistele vastu sõitnud Tartumaa maleva pealik kolonel-leitnant P. Asmus, Tartu maleva pealik major R. Aks, Tartu ringkonna esinaine pr. E. Saral ja teisi. Tutvuti Põltsamaa vaatamisväärsustega ja võeti kehakinnitust, mida pakkus Põltsamaa naiskodu-kaitse jaoskond, mille järele jätkati reisi Tartu suunas. Lühikest aega olid Poola küttideliidu mootorratturid Tartu maleva külalisteks ja veel sama päeva õhtuks rutati Valka. 21. augustil kell ½11 lahkusid kaitseliidul külalisteks olnud Poola küttideliidu mootorratturid südamlike õnesoovidega Eesti piiridest.

Kui nüüd küsida, millise väärtuse jättis külaskäik nii kaitseliidule kui ka Poola küttidele, siis võib küll kahtlusetu ütelda, et kõige suurem väärtus peitub kahe sõbraliku riigi ja rahva omakaitseorganisatsiooni liikmete üksteise tundmaõppimises, sõprussidemete loomises, kaitseliidu ja Poola küttideliidu ja seega mõlema maa rahva vennalikumas liitumises. Rahvaste vaheliste sõprussidemete aluseks on ju nende juhtide, nende kaitseorganisatsioonide juhtide ja liikmete isiklik tutvus, sõprus ja omavaheline südamlük kokkusaamine. Sellelt seisukohalt tuleb eeskätt hinnata ka Poola küttideliidu mootorratturite tutvumis- ja külaskäiku Eestisse ja eriti kaitseliidule. Peale vaimsete väärtuste

Poola küttideliidu mootorratturid ühes Tallinna maleva mootorratturitega

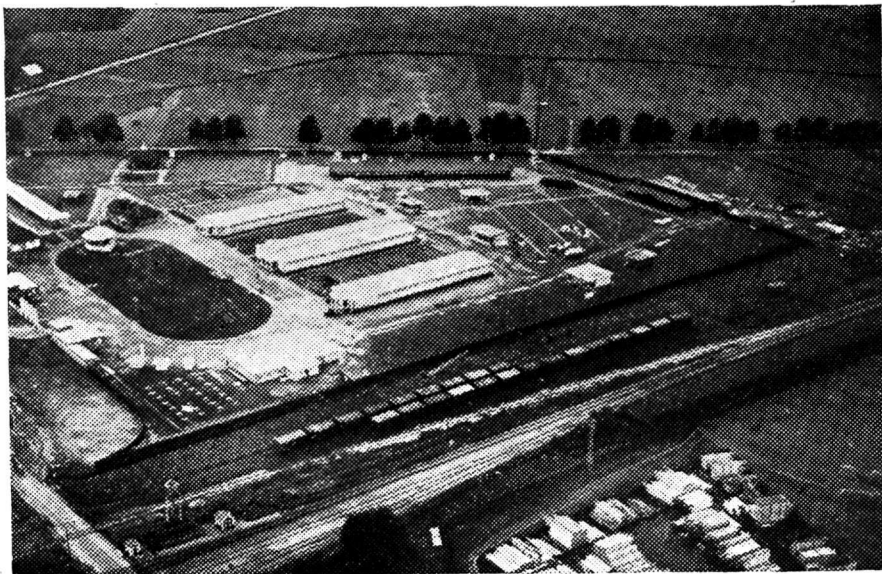
annab niisuguse matka korraldamine osavõtjatele endile palju praktilisi kogemusi, millel ei puudu oma väärtus ka riigikaitse seisukohalt.

Niisuguse huvimatka üle lähemalt järele mõeldes kergib mõte ja ühtlasi küsimus — kas ei võiks meiegi kaitseliidu mootor- või jalgratturid oma poolt võtta ette tutvumiskäike nende rahvaste omakaitse organisatsioonidele, kellega oleme seni loonud tihedaid sõprussidemeid ja mis omakord aitaks neid veel kõvendada.

O. K.

Tartu näituste omapärased

Kõik ringkonnad tööle rakendatud

Eelmisel aastal oli „Kaitse Kodu!“ lugejatel võimalus tutvuda Tartu näituse ajaloolise käiguga ja sellega, mida pakub moodne näitus. Kuna näituste ajal ja puhul ilmuvad näituste kirjeldused ja hinnangud ajakirjanduses ja muutuvad kättesaadavaks kõikidele, ei taha neid asjaolusid puudutada käesoleval korral. Küll aga oleks põhjust Tartu näituse eel, millal üle maa tullakse kokku suurele õppetunnile täieliselt väljaehitatud uuele näituseväljale, peatuda ühe asjaolu juures, mis on ilmselt omane ainult Tartule. See on — traditsiooni kandmine ja sellest kinnipidamine.

Noortele ja suurele osale ka vanadele kultuurrahvastele heidetakse sagedasti ette traditsioonide puudust. Mitte seepärast, et nende traditsioonidega ei tea kui palju kusagil materiaalselt kätte võidetakse, küll aga seda, et rahvas kannab endas stabiilsust. On seda ühes, siis on ka teises asjas.

Nagu Tartu näituste ajaloost teada, kutsuti need Eesti tegelaste poolt ellu selleks, et näidata, mida eestlane võib ja mida ta peaks saavutama. Need olid ülemaalsed õppetunnid, kuid ühtlasi suured meeleavalduse ajastud, kus oli organiseeritud mitte üksi majandus, vaid ka vaimne eluavaldus. Eesti näituste ümber kogunes selleaegne Eesti seltskond kõigi oma eluavaldustega. Tolleaegsed juhid oskasid siduda kõiki ringkondi ühise asja ette. Mida meie kõik näitustel ei näe: põllumajandust, käsitööd, isegi etnograafilist osakonda. Niipalju kui oli Eesti elu tegelasi, nad kõik olid koonduvad ühise ettevõtte ümber.

Nüüd, kus meie elu on saanud hoopis avaramad raamid, ja iga ala leiab korraldamist omaette, peaks küll arvama, nagu muutuksid näitused peamiselt kitsapiirilisteks majanduselu demonstreerimiskeskusteks. See mõte oleks loogiline ja paikapidav, kui mitte Tartu ei oleks säilitanud traditsiooni: see on ühine asi kõikidele. Teisel, kus näituste algaastate traditsioonid on teissugused, võime näha ka teissugust korraldust ja teissuguseid arvamisi. Tartu näitused on aga jäänud mitmekesiste eluavalduste ja elukutsete keskseks.

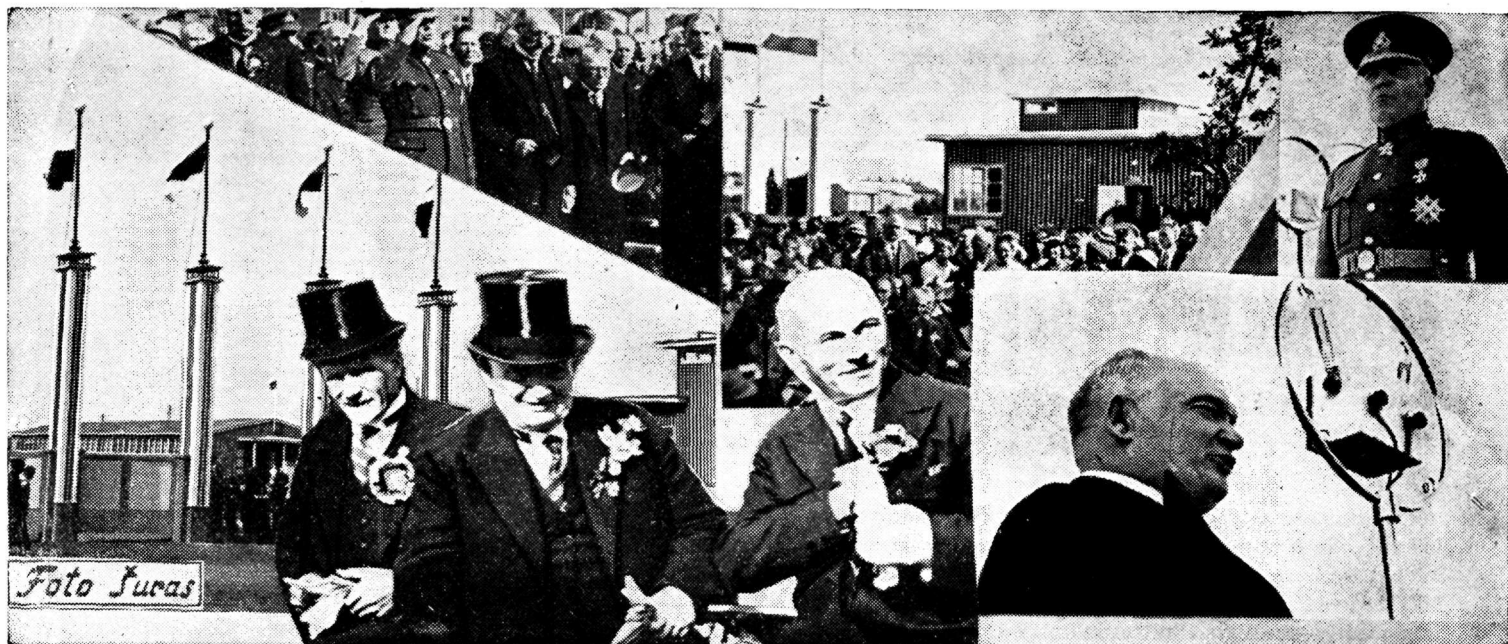
Saadest sisuliselt uueks ja andes endast moodsa näituse, ei ole ära langenud ringkonnad, kes kannavad Eesti mitmekesiseid eluavaldusi. Kuigi väga mitme-

kesised ringkonnad töötavad harilikus töös omaette, kuid näituse juures sulavad nad üheks tervikuks. Vaatleme neid üksikult.

Kõige pealt põllumehed. Üksikult on nad näituse aluspõhi. Tartu näitust kannab selles osas põllumees, eriti Lõuna-Eesti põllumees. Tema peab tihedat kontakti Tartu Eesti Põllumeeste Seltsiga terve aasta kestel, ja kui on näitus, siis on see nagu osa temast. T. E. P. Selts on suutnud igal aastal nii noortele kui ka vanadele põllumeestele pakkuda seda, mis neid huvitab. Selts korraldab aastas mitu kursust, küll põllumajanduse, karjakasvatuse, praktiliste tööde ja põllumajanduse päevapoliitiliste küsimuste lahendamiseks (taluteenijate, põllumajanduslike laenude j. t. küsimuste alal). Loomulikult jääb igal nendest tuhandetest midagi järele, mis neid seob seltsiga. Noortele põllumeestele on selts lähedale saanud oma koolidega, mida selts on välja kujundanud moodsaks ja tunnustust väärivaks. Kooliga ei ole seotud ainuüksi seal õppivad noored, vaid ka need, kes kooli on lõpetanud, sest nad tulevad aastas vähimalt paar korda jälle kokku mingi kursuse tähe all ja jätkavad seega õppimist. Nii ei lange ära ka põllumeeste noorpõlv.

Seepärast näeme näituse puhul nagu oma enda asja kallal vanu põllumehi väljapanekute, esindajate, hindajate ja näpunäiteid jagajate hulgas. Nende kõrval noorem põlv maatulundusklubide nime all väljapanekuid esitamas ja koolis õppiv noorus on see, kes hoolitseb näituse ülesseadmise ja näitusvälja ilustamise eest nii oma kooli kui ka teiste osas, kus noorte abi on tarvis.

Pealinnas on põllumajandus ja tööstus eraldatud. Kokkupuuted on peamiselt ainult põllumajanduse tööstuse osas. Tartus on see kõik üks pere ühisel näitusel. Seepärast on näitus ühtlasi ka tööstuse näitus kõigi oma harudega. Ja töösturid tõmbavad kaasa. See on nende oma asi. Vähe sellest: suur- ja kesktööstuse kõrvale sobib väga hästi väike käsitöeline, kes toob mõnd uudisartiklit, mida seni välismaalt sisse veeti, kuid mille kallale ta nüüd on asunud oma jõul, ilma välisabita. Suurem tööstur ei ole väikese peale kade ja huviga tõstetakse püüdjaid esirinda. Nii on ühise hindamise ja teinekord moraalse abiga väike valmistaja paari aasta kestes tõusnud väike- ja

MOMENTE TARTU 1934. A. NÄITUSE AVAMISELT

Vasakult: Näituse peavärv, ees — riigivanem K. PÄTS E. P. S. esimehe prof. K. SARAL'i ja abiesimehe O. PÄRLIN'i saatel. Paremalt all — riigivanem avab näituse; vasakul ülal: riigivanemat vastu võtmas, keskel ülal — silmapilk näituse avamiselt, paremal nurgas — Tartu linnapea kindral A. Tõnisson tervitusi toomas

kesktöösturiks. Jälgige neid väikesi nüüd ja edaspidi! Suur õppetund.

Naised oma mitmekesise käsitöö osaga on pakkunud palju huvi. Mitte ainult silmale, vaid rahvamajandusele. Aegade kestes on viidud läbi kindel distsipliin, mis kodutöö osa suunib sinna, kuhu seda tarvis on juhtida. Peagi võime naiskäsitöö osas seista esimestes ridades ja näidata maailma nõudlikumale osale tarvet meie käsitöö järele. Sellest seisukohast hinnatuna on naised need, kes kõigis oma kodutöö avaldusis on lahutamata seotud ka näituse korraldusega. Käsi-

töö ei ole mitte ainult üks osa näitusest, vaid naised kannavad ka näituse üldise korralduse eest hoolt.

Vähe oleks ülaltoodust, sest pilt ei ole kaugelki täieline. Oskus ühte sulatada majandust ja teadust on Tartu omapärane. Kui igal aastal näituse külastajad võivad näha mitmekesiseid väljapanekuid ülikooli asutustelt ja katsejaamadelt, siis on siin tegemist tiheda koostööga. Ülikooli ringkonnad ei ole lihtsad väljapanijad, vaid nad on endile võtnud kohustuse töötada kaasa ühise asja kasuks. Nad on näituse heast käekäigust samuti huvitatud, kui näituse korraldajad. Ja tööle au andes, teadus on leidnud näitusel hea auditoo-

Naiskodukaitse Tartu ringkonna liikmed väliskatlast näituserahvast toitlustamas

riumi, kus isegi keerukad formelid leiavad avamist, sest õppijad on need, kes on asjast huvitatud. Teistele ei ole seal peale eeskujuliselt korraldatud väljapaneku, mis silmale ilus, midagi.

Edasi — näituse korralduse juure on huvi ja armastusega asunud ka Tervishoiu Muuseum. Propageerib rahvale oma eripaviljonis tervishoidu ja annab näpunäiteid haiguste eest hoidmiseks. Seega on näituse heast käekäigust huvitatud ka arstkont.

Peale eelnimetatute on veel terve rida teisi ringkondi, kes meeeldi aitavad kaasa ja kaasa töötavad. Nende koostöö ulatub mõnel juba näituse algaastatesse, teistel ringkondadel, kes hiljem organiseerunud, nende organiseerimisaastatesse.

Et tõestada kõikide ringkondade koostööd näituste puhul veel kord, selleks näide. Nagu iseendast on arusaadav, et näitusele kaasa töötavad need ringkonnad, kellel on näitustega midagi ühist. Kuid Tartu tõestab, et kõikidel on midagi ühist. Viimastel aastatel on Tartu ringkonna naiskodukaitse leidnud endale töövälja näitustel. Suure rahvakogunemise tõttu ei ole võimalik rahva kõhunälga rahuldada einelaudades. Naiskodukaitse jälle otsib praktikavõimalusi. Paras võimalus rakendumiseks. Nii algab tänava eelmise aasta eeskujul jälle rahvatoitlustamine välikateldest. Kümned tuhande kodanikud saavad sooja suppi naiskodukaitse söögi-laudadelt. Rahvamurd ei jää millalgi seal väikeseks. Seal ei söö mitte kehvem rahvakiht, vaid kõik, kes tahavad näidata üles austust meie naiskodukaitse tööle. Seega tabab naiskodukaitse korruga nelja eesmärki: omandab massitoitlustamises praktikat; teenib oma kassa jaoks natuke raha, et muretseda meestele varustust; või-

maldab rahvale odava toidu saamist ja viimaks, mis vast kõige suurema tähtsusega, tõestab rahvale naiskodukaitse tööd ja teeb naiskodukaitse tegevuse laiadele hulkadele tuttavaks. Nii mõnegi kodaniku naine on astunud naiskodukaitse, nähes naiskodukaitse tööd.

Näituste juurest ei ole kõrvale jäänud ka noorsugu — noorkotkad ja skaudid. Nendel on igal päeval oma ülesanded.

Kui eeltoodule arvata juure veel üliõpilaskond, rahvuslaste klubid, omavalitsused ja paarkümmend seltskondlikku organisatsiooni, kes on tihedasti seotud näituse puhul korraldatavate „Eesti Nädalate“ ja „Eesti Päevadega“, siis saame kätte selle, mis kutsutakse lühidalt Tartu näituseks.

Nüüd ei ole vist enam tarvet näidata, kui võrd tihedasti on Tartu näitustega ka praegusel ajal kõik ringkonnad seotud, ja kuidas Tartu näitused on selles osas jäänud kõikide ringkondade oma asjaks. Kõiges selles kirevas ja tööd rühkivas õhkkonnas kaob näituste tõeline peremees — Eesti Põllumeeste Selts Tartus — nagu ära. Igaüks peab näitust nagu oma asjaks.

Kuigi see näiliselt on nii, siis jääb E. P. S. T. ikkagi see osa, mis tal on: ühendav ja töölerakendav organisatsioon, kes suudab leida seda, mida nüüd nii mitmekesiste huvide ajajärgul tihti nii raske on leida — ühist keelt ja ühiseid tööpunkte. E. P. Seltsi juure tulevad kõik nagu oma asja juure. See ongi see, mida nimetasin Tartu omapäraks ja traditsiooniks, mis üle kantud ka praegustesse oludesse aastakümnete tagant.

A. Peel.

Dr. ERNST VALTER †

21. juulil s. a. suri oma kutse ohvrina Tapa malevkonna sanitaarpealik dr. Ernst-Aleksander Valter, 39-aastasena. Kadunu oli tuntud hea arstina Tapa ümbruskonnas ja oli võitnud kõikjal suurima lugupidamise mitte üksi oma kutse alal vaid ka inimesena ja sõbrana.

Malevkonna arstina oli ta alati tegevuses, kui teda vajati. Küll võistlustel, laagris, manöövreil ja igasugustel õppustel. Sanitaarpealikuna võttis enda peale sanitaarala korraldamise.

Dr. Ernst-Aleksander Ferdinandi poeg Valter sündis 21. jaanuaril 1896. a. Lüganusel kirikuõpetaja pojana, õppis arstiteadust Tartu, Halle ja Jena üli-

koolides ning lõpetas õppimise dr. med. astmega. Peale ülikooli lõpetamist oli Greiffenhageni kliinikus Tallinnas kuulsa kirurgi prof. Zoege-Manteuffeli juures assistendiks. 3. aprillist 1924. a. kuni surmani (21. juulini k. a.) tegutses vaba-arstina Tapa linnas. Oli tunniandjaks Tapa ühisgümnaasiumis, Jäneda ja Kehra põllutöökoolides ning usaldusarstiks. Võttis osa kaitseliidu tegevusest, olles Tapa malevkonna sanitaarpealikuks. Leinama jäi abikaasa 8-a. poja Sveniga.

Dr. Valteri ei ole enam! Tapa linn, ümbruskond ja malevkond on kaotanud hea arsti, sõbra ja tubli kaitseliitlase.

Puhka rahus!

Vanemate juhtide harjutuslaager — noorkotkluse kool

Noorte Kotkaste vanemate juhtide I harjutuslaager Verijärvel 1.—11. augustini

Augustikuu esimesil päevil võisid lehelugejad meie päevalehtede veergudelt sageli lugeda nime „Gilwell-Park“. See on Inglismaa alatine asukoht skautide juhtide laagriks, asudes Londoni lähedal suure mõisa pargis. Siin töötab juba hulk aastaid ülemaailmne skautide kool-laager, kus juuli lõpul leidis aset 111. juhtide kursus, millele lisaks on samas peetud hulk kursusi nooremate skautide, n.-n. hundipoe-gade, juhtidele, samuti ka vanemate skautide, n.-n. roverskaute, juhtidele. Nende juhtide laagrite kõrval leiavad samal maa-alal aset ka Londoni ja üldse Inglismaa skautide laagrid. Võib ütelda, et see „Gilwell-Park“ on alatine skautide õppesentrum Inglismaal, kus aga leiavad ka kõik üle maailma asuvate skautide organisatsioonide juhid väljaõpet. Kuna Londonis asub ju Rahvusvaheline Skautide Büroo, siis on see paik loomulikult kujunenud ülemaailmseks kuulsuseks, kuna vaid teadlikumad skautjuhid vahest on kuulnud nime „Chamarande“, milline on samaseks õppesentrumiks prantsuse skautidele-eelaireur'idele. Enam-vähem igal arenenud skautlikul organisatsioonil on oma sellane üleriiklik tsentrum, millede hulgas Ühendriikide skautluse keskus mängib vahest tähtsaimat osa „Gilwell-Parki“ kõrval. Kuid viimane on oma laadilt ameeriklaste jaoks niisamuti kui prantslaste oma nende rahvuslike ideede päraselt korraldatud ja selle tõttu on nende nimedki jäänud vähekuuldavaks. Ometi on „Gilwell-Park“ esijoones inglaste ja tema laialdaste kolooniate poiste jaoks ja kõigile teistele vaid selleks, et selle tegevusse ja väljaõppesse suhtuda suure ettevaatlikkusega. Selle tagajärjel peab iga välismaalane oma sinnaigatsuses enne selgusele jõudma, et neid „Gilwell-Parki“ „pimesiku“ mängu, kus osavõtjail seotakse silmad ja lastakse tal käia sadasid meetreid tihedas metsas, ilma et tohiks jalge all prakساتada oks, on vajaline osata ehk kusagil Inglise asumaal võideldes, kuna näit. meie põhjamaises valges öös seda ialgi vaja ei tule, samuti kui on mõeldamatu meil tühjal saarekesel leida üksikut kana ja seda praadides päev elada, kus tuld tuleb saada kaht puud vastastikku hõõrudes. Tulgu need targad oskajad ja katsugu seda meie maal kasvanud puudega saavutada. Kõiki muidki asju analüseerides — otsekohene olles — tuleb ütelda neile au nende oskustes seda organiseerida, kuid nad tunnustavad ju nüüd juba isegi, et teistele on vaja muud, nende rahva omapärasemat ja loomupärasemat.

Meie noorkotkluse viis aastat on meie juhtivale tegelasile näidanud paljugi, mida on vajaline organisatsiooni juures korraldada ja kus ning milliseid parandusi on vajaline viia sisse! Eelkõige on aga selle aja kestes selgunud ja selgub järjest edasi, kuidas neid nõudeid ja noorkotkluse sisulist külge, mille oleme seadnud oma organisatsioonile, on võimalik kõige paremate tagajärgedega teostada. Siit ongi üles kerkinud vajadus alatise õppesentrumi järele, meie oma eestipärase keskuse järel, mille üheks tähtsaimaks lülis on vanade juhtide väljaõppe osa. See on seda vajalisem, et noorel organisatsioonil on juhtide koolitamise kõige suurema tähtsusega, kuna tal puuduvad oma organisatsiooni ridades „elukooli“ saanud juhid. Väljaspoolt toodud juhid on aga hädaabinõu, samasugune hädaabinõu, nagu näiteks eelkirjeldatud välismai-

se skautkooli lektorid meie oludes oleksid vaid aseaineks, hoolimata kogu oma teadmiste komplektist. Kuna aga Noorte Kotkaste Peastaabil seni on selgumata, kuhu tuleks ja saaks luua oma noorkotkluse õppesentrum (pole meil ju oma mõisat ega maa-ala, ja selle olleski — kas vastab see kõigile nõudeile, mida õppesentrumi asukohale seatakse asetuse, maastiku, ühendusteede, asustuse jne. suhtes?), siis peeti vajalikeks pidada esimene harjutuslaager juhtidele juba nüüd, milleks sobivaimaks arvati Võru lähedane Verijärve kallas.

Meie senised õppelaagrid olid kõik suurtele massidele ja andsid vist küllaldast kooli, otsustades äsja peetud Pirta üldlaagri hea kordamineku järele, suurte poistehulkade juhtimiseks ja nende kokkutulekute organiseerimiseks. Eriiseloому kannab selle juures väike laager, kus poisse, iga üht üksikult, tuleb läbi töötada, või kui mitte seda, siis tundma õppida, et edaspidi teda tema isiksuse väljakujunemise päraselt edasi arendada ja kujundada tubliks meheks, kohuse-truuks kodanikuks. Neil kaalutlusil (ärgem eitagem siin ka välismailt tulnud eeskuju, kas või samast „Gilwell-Park'ist“ — meie sajalil kaks korda Ameerikat ei leita!) võimaldati laagri koosseisu 40 vanemat juhti. Mitmedki oleks veel vastu võetud, kuid suur arv la-seb üksikuid palju vähem tundma õppida, ja ometi oli sedagi vaja, sest need esimesed nelikümmend peavad oma hulgast edaspidiseks andma juhte, nende hulgast tuleb noppida juhtkonda edaspidiseile samalaadseile ja iga teist laadi kasvatus- ja harjutuslaagreile. Ligi 50% tuli jätta tulevasuviseks samaseks harjutus-laagriks.

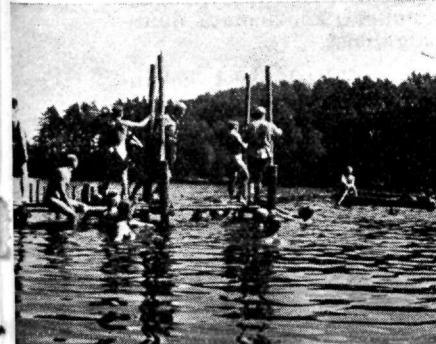
Eeltoodud, peastaabi seisukohalt olulise põhjenduse kõrval on aga meie juhtkonnale väga tähtis nende eneste noorkotkaliste teadmiste taseme tõstmine ja samaselt neile võimaluste andmine oma noorkotkaliste katsete alal edasijõudmiseks, sest see aitab ju oluliselt kaasa nende hindamise tõusule nende juhtida olevate poiste silmis. Lõpuks ei mängi viimases mõttes väikest osa ka see, et raamatutest omatud tarkuste tegelikuks rakendamise oskuseks on neil endil vajaline seda kõike vähimalt kord tegelikus elus läbi katsetada. Siis võivad nad palju suurema autoriteetlikkusega seda noorte-le näidata ja noored võtavad kõiki neid oskusi vastu ladusamalt, olles teadlikud, et nende juht „enda turjal“ on kõik ise läbi katsetanud.

Kursuste korraldamine tavalise kursuse mõttes annab kõigest sellest vaid väikese osa, sest selle juures jääb puudu tegelikkus, mis õpetab. Kuid laagris tegelikkusse asetatult tuleb veel juure oluline õppepunkt — iga juht peab olema ometi suuteline korraldama õiget noortelaagrit, õppides seda kujukamalt, kui ta ise on laagri lihtliikmena teinud kaasa.

Kõigil neil mõtteil oli pinda, kui 1. aug. hommikuste rongidega kogunes Võru jaama 46 noorte kotkaste vanemat juhti ja asus vihmavalingu all telke püstitama Verijärve kallastel. Kerge töö see ei olnud, sest samad vihmavalingud olid lõpetanud laagri samal paigal, vaid mõni päev enne noorte kotkaste juhtide laagrit, 20—30 Võru skaudile. Skaudid olevat olnud ju „puhkelagris“, nagu teadsid kohalikud elanikud, ja selle juures veel noored poisid, ning selle kõige tulemusel kokku oli laagriplats neil püsinud

Harjutuslaagri avamisel
Võru malevavanem koo-
linõunik E. Muuga tervitab. Taga laagripealik
J. Tedersoo, kol. V. Trossi, Th. Raudvere ja
malevapealik J. Anso.

Ujumistund Verijärves,
ehitatavasupelsilla juures

Noortemagister Agu laa-
grisalk

Noortemagister Allik'u
laagrisalk

Noortemagister Meret'i
laagrisalk

Noortemagister Kulasalu
laagrisalk

samaselt nagu laagripäevil, vaid et telgid olid ära ja välised lahtised kaunistused olid katsutud pilduda mitmesse hunnikusse kokku. Ärgu lugeja arvaku, et tahan sellest juttu teha pahanduseks (loomulikult oli see küllaltki pahandav, kuna meil oli laagriplats ettenägelikult juba nädalapäevi varemaks küsitud, need aga olid tulnud peremehe loata ja „rikkunud“ meie juhtidele. Tuli ju neil kahel korral näha vaeva laagriplatsi likvideerimise alal, seega saabus neile kaks õppetundi ühe ettenähtu asemel. Et ka ilmastik oma vihmavalingutega oli soodne ja eelmise laagri olemasolu samal platsil selle tõttu tervishoidikust seisukohast ei kujunenud hädaohlikuks, siis võidi olukorraga leppida. Suurte koristustööde tõttu jäi ju küll laagris ettenähtud supelsilla ja hüppetorni ehitamine pioneer-õppetundidel lõpetada, ning selle tulemusel nendeks tundideks ettenähtud torni ehitamine kavast välja, kuid see asendati hüppetorni lõpetamisega, mille järele lõppkokkuvõtte järele tasakaalustati. Üldkokkuvõttes aga said noorkotkad rahvapargi eeskujulise kordaseadmise eest tänu osaliseks.

Paar rida aga peab pühendama laagriülevaates ka Võrumaa vihmavalinguile. Need sundisid mõnigi kord laagri koosseisul päevakorras ettemääratud tunde just kui varastama vihmasagarate vahelt. Kuid siiski sai päevakord võetud läbi ilma kõrvalekaldumisteta, kui selleks mitte arvata neid mõnigi õppetunde, mis teostati Kirepi rahvamaja kindla katuse all, selle asemel, et kusagil puu juures istuda ja sama ainet seal harjutada. Ujumist oli ka mõned head tunnid vähem, kuna seda asendas mõnedki korrad vihm, mis leotas niivõrd läbi, et järve minekuks enam ei olnud vajadust. Ent Taevataat näis siiski hoidvat noorkotkaste poole — võinuks olla ilmad halvemadki, sellased nagu eelmisel nädalal...

Laagri koosseisu kuuluvad juhid jaotati nelja salka, millel igaühel jäi eesotsa noortemagister „salgavanema“ nime all. See oli n.-ö. üldkorraldajaks-vanemaks, kuna tegelik tööjuht igal päeval oli sama salga koosseisust järjekorras määratav salgapealik ja tema abi. Sellele lisaks oli igas salgas määratav samuti järjekorras kokk ja koka abi. Ülejäänuid tuli laagri üldkorraldajaja ja tema abi, salkade järjekorras. Kalkulatsiooni kohaselt pidi iga osavõtja kõiki neid kohustusi laagris kestes korra kandma. Tegelik elu pani kohustusi osaliselt kaks korda kandma, sest vahepealsete möödapääsamatute kohustuste tõttu pidid mõned laagrist varem lahkuma. Kõige kurvem oli vahest too juhtum, kus pühapäeval (vaba päev) kusagil toimunud spordivõistlusil üks juht jalga vigastades ei saanud enam tulla laagrisse tagasi oma kohuseid noorkotkaste juhina-kursuslasena täitma. See näitaks nagu vajadust edaspidiseks korralduseks, et harjutuslaagri ajaks jäetaks muud kohustused kõik koju varna. Sellega saadakse ise otsest kasu ja ei koormata teisi kaaslasti lisakohustuste kandmisega. Ega muidugi kaaslaste hulgast keegi kohustusi kandmata jätnud, kuid küll tuli neil „ohvreil“ päev või paar rohkem viibida otsesest õppetegevusest eemal. Juhis ka laagrikorraldajajale — toimkonnad (ja neid oli igal päeval kokku 10, lisaks öösine valvekord) ei tohi olla osavõtjajale koormavaks ja toimkondlasile tuleb võimaldada vabal ajal samadel tegevusaladel jõuda teistele järele.

Vaba aega oli I harjutuslaagris kava järele nähtud ette jõudsasti. Ent viga oli siiski — vabal ajal oli nähtud ette võimalus sooritada katseid, harjutada spordipüssist laskmist, vibulaskmist ja n. n. kultuurhoones asetseva noorsoo- ja Võrumaad käsitleva kirjandusega tutvumist. Tegelikult kujunes vaba aeg niivõrd katsete sooritamiseks ja neile valmistumiseks, et võeti lisa õöstki, et mõnd osa teoreetiliselt veel korrata enne katsetaja ette ilmumist. Selle all aga kannatas, peale eeltoodu, ka juhtide eneste märkmike

täitmine, mis ka oli nähtud ette, kuid mida ei kontrollitud. Selle parandamiseks võiks vahest edaspidi olla kõige parem vahend, nagu juhid lõpp-päevil nõutud ankeet-mujeis avaldanud, katsete sooritamiseks näha ette laagripäevade järel 2—4 lisapäeva, kus kohale jäävad vaid katsete sooritajad juhid ja katsetajad. Kuid võimalik ka, et teatud tund iga päev annaks ka selleks võimalusi, kuna teised sel ajal neid huvitavate ülesannete kalal võiksid aega veeta.

Toitluse korraldus oli laagris väga rahuldav. Kõik kokad — kõik juhid — näitasid omi oskusi olla kokaks. Seega võivad poisid nende juhtide juhatusel laagris olles küll rahulikult ka omal käel teostada tootlustamise läbiviimist. Arusaadav, et selleks oldi harjutuslaagriks ka ette valmistatud ja paljud juhid töid kokaraamatugi lagedale. Ent sama võivad ja peavad ka poisid tegema oma laagrite puhul. Eks selle kaudu õpitaksegi „kunste“. Keedukollete ehitamine, pannide-padadega askeldamine — ega see pole sama, mis perenaistel pliidil, vaid palju keerulisem. On ju vaja osata ära hoida tuhka toidule soola asemel hulka sattumast, vaja osata keeta putru, hoolimata vihmavalingust, ja siiski saada puder, ning mitte kört, vaja pannil praadida kotlette, kooke ja hoida need soojad kuni söögitunnini, ilma omamata soojendusahju... Juhid hindasid kokkade tööd ja lausisid iga toidu järele neile valjusti tänu. See komme oli korraldatud katseteks, et juhte kallutada edaspidi ka poistele õpetama sama kommet. Samuti ka nõuet, et söögiajaks asuksid kõik korraga lauda ja lahkuksid seal korraga. Kas seda viia sisse vajalise kombena või jääda vaid peetud katse juure, jääb veel edaspidi otsustada. Kuid näiliselt ei teeks meie, eesti, poistele söögikommete õpetamine küll liiga. Ja kui kõik söögi lõpetanud ning siis kõlab ühine hüüd — olgu see poisipärane „Kõht on täis — ohhoi, ai-täh“ või tõsisemal moel „Kokad tublid, toit teeb mõnu, Taevasale toon tänu“ — tänuks, siis selle kaudu kalduvad noored ka kodus toidu eest tänu avaldama ja mitte lauast lahkudes vaid suud ja ninaalust käekühmuga üle tõmmates oma kohustusi täidetuks lugema. Loomulikult ei lähe seegi mõte poisteperre kohe järgmise suve laagrite kaudu — on ju meil kümneid asju, mida poiss laagris teeb seepärast, et seda seal nõutakse, tahetakse või hinnatakse punktidega, kuna kodus ta seda peab üleliigeks... Ent aastad ja otstarbekohaselt astunud sammud juhtide poolt peavad siin tooma parandust. Olgu see hambapuhastamise, igapäevase pesemise, võimlemise või meil seni peagu üldse mitte praktiseerimist leidnud igapäevase heateo kordasatmise kommetes.

Kokakunstist juttu teinult peab siiski veel tule-tama meele neid ilusaid pioneerikunsti saavutusi, mis leitud toidulaudade, eriti aga nõude asetamise panipaikade alal. Käesolevaid ridu kirjutades puudub mul ülevaade, mida need kolm skautjuhti, kes viimasel „Gilwell-kursusel“ pioneeriasjanduse rõhutamist kirjeldades seal erilist näinud, kuid senikauaste välismaiste tähelepanekute järele juba meie Pirita viimane üldlaager, eriti aga Verijärve harjutuslaager, jätsid mulje, et me pioneeriasjanduse alal laagriolukorras oleme tugevad. Selle vastu ei jätnud küll viimane laager esteetilise külje arendamiseks palju aega, peale üldise ja eeskujuliku puhtuse. Ehk saavutame selle siis, kui tuleme kokku II harjutuslaagriks, kindlasti on meil aga need saavutatud, kui võime lugeda harjutuslaagreid juba kahekohalise arvuga. Ja siis on kadunud ka need ebalemmid, mida mõnigi juht ja koguni lektor ning laagripealik isegi tundis, kui üht või teist küsimust oli vaja selgitada põhjalikult küsivale ja juurdlevale vanakotkale. Loomulikult vajatakse aega, et omada kõigis asjus kujunenud seisukohti — mitte juhtidel, vaid kogu organisatsioon. Selleks aitavad aga esmajoones kõigealgsemalt kaasa meie harjutuslaagrid ja esimene neist oli vahest veel kõige suurema kasuga. Ega ka järgmine veel kõike anna, sest meie

olud ei võimalda pidada nende laagrite jaoks palgalisi juhtivaid jõude, nagu seda on — võrdluseks — inglasterl mr. Wilsoni kujul (olgu üteldud, et nim. kur-suste juht on juba teine palgaline, kuna eelmist ei jõutud pidada ainelisil kaalutlusil, sest tema eelarve kursuste läbiviimiseks nõudis kulusid inglasele liialt üle jõu käivas ulatuses) laagrikursuste juhina, kuna nende teiste palgaliste abijõude kohta minul puudub ülevaade. Ent neid on seal kümneid, kõnelemata muudel skautide aladel olevaist palgalisist.

Üks oluline sündmus sattus ajalisel veel kokku juhtide harjutuslaagriga, millest eriti palju ajakirjan-duses oli kõnet. See oli Saksamaalt saabunud „hitleri-noorte“ külaskäik noortele kotkastele. Õieti võiks aja-kirjanduses sellele antud tähtsuse järele juhtide har-jutuslaager kui sellane tähele panematagi jäänud olla, ehkki tähtsuse järjekord neil oli vastupidise tähtsu-sega. Endast aga andis saksa noorte külaskäik juh-tide laagri-le head, kui ka vastupidi — et esimene „hit-lerinoorte“ külaskäik toimus just juhtide laag-ri-sse ja see ajakirjanduse kaudu omas laialdase kuulduse, siis võtsid ka teised noorte kotkaste üksused sakslasi kindlama tundega ja parema suhtumisega vastu. Kuna aga „hitlerinoorte“ algjuhistes seisab kindel kord noorte välismatkadele pääsmise lubamiseks, siis olid ju need noored ka valitud ja hästi valitud ele-ment. Seda võisid laagrisolijad vahenditult näha ja said selle nägemisest kindlasti mõndki eeskuju oma poiste väljaõppe alusteks. Samuti oli juhtidel palju tulu selle uuelaadse noorsoo organiseerimisviisi tunda-õppimisest, toimunud ettekannete ja kõneluste kaudu. Ega sakslaste poolt antud ametlikud ja isiklikud külla-kutsedki jäta avaldamata oma mõju. Nii võib konsta-teerida peale puht ametliku eesmärgi taotluse kaudset tulu meie noorkotklusele sellest välisministeeriumi püstitatud nõudest — et saksa noored astuksid ühen-dusse ka eesti noorteorganisatsioonidega nende Eestis olles. See tundmaõppimine on seda tähtsam, et sakslastel pole mitte esimene organisatsioon loodud sellast-vel noorsoo organisatsioon üks teerajajaid uutele voo-ludele, kuna teine väga kaalukas ja meile ehk rohkem tundmaõpitav noorte oragniseerimise viis loeb ka juba kümme-kond aastast eluiga Itaalias Mussolini ülemjuh-timisel. Saksas on Adolf Hitleri algatusel (minule teadaolevaist) järjekorras kolmas tekkinud ja taga-järjekalt tõotanud. Ega neid tõsiasi ju või tõised noor-tejuhid jätta kaalutelemata ega vaid egoistlikust või parteilisest seisukohast kaalutult kõrvale heita kui kõlbmatut, ennem, kui vigu, puudusi ja vastuvõtmatus-t pole selgitatud.

Viimastel laagripäevadel oli nähtud ette ööpäevane rännak. Juba varem päevil jäid osavõtjad-katesoo-ritajad seisma selle punkti tõttu. Kuid katsete pärast polnud ta niivõrd ette nähtud, kui just kogemuste and-miseks. Pakiti siis kaasa proviant, jagunedes kahte gruppi. Anti marsruut enne minekut kätte, ühes ülesandega järgmiseks hommikuks. Juhid olid küll veidi kartlikudki, sest marssima panna ja igale anda oma laadung seljakotti ja grupile veel pajad tarvili-ses arvus ka kaasa — kuivõrd suudavad harjumatud vanemad juhid tulla sellega toime...? Ega nad nüüd küll sellast kandamit selga saanud kui külas käinud sakslaste noored, kuid ega nendel pole ka sellaselt tu-gevad rautatud taldu saabaste all nagu noil. Ning grupid siirdusidki Võrumaa imeilusasse mägestikku-loodusesse. Lauluga, mida prisked päikesekiired koos higiojadega välja meelitasid. Kurta pole küll midagi, sest rännak teostus imehästi. Mõlemad grupid pidid pörkuma juba lähtepäeva õhtul kokku, niivõrd oldi esi-mese päeva tagajärgedest innustunud (ühtlasi järg-neva päeva marsruudi lühendamise soovist aetud). Vaadati teeäärseid kaunidusi, metsi, järvi. Munamäe vaatetorn ja Rõuge ümbrus olid eriti vaatlemisteks nähtud ette. Ja oli mõnelgi, kes seni vaid kauge-t Saa-

TÄNAVUNE SUVI PÕLLUMEHELE

Ilmastik ja saagilootused. Uudismaade harimine on hoogne. Piimakarjale pannakse suurt rõhku. Lina töötab tänavu head saaki.

Agr. Juhan Saarsoo.

Iga päevaga jõuab lähemale sügis, — aeg millal põllumees saab teha kokkuvõtet oma kevadise ja suvise kiire tööhooaja tulemustest. Osa saaki on juba koristatud, osa saagi koristamisaeg seisab kõige lähemal ajal ees. Selle järele kui palju annavad põllud, selle järele kui palju annavad niidud, tuleb põllumehele seada kokku oma eelarve terveks järgmiseks aastaks — kuni jällegi tuleb saagiaeg. Koristatud saagile vastavalt saab põllumees seada oma elu, selle saagi järele tehakse otsus ka punikutele-päitsudele. Kui on heina ja muid loomasööte vähe, tuleb ka saata mõni halvem loom lihuniku tapakirve alla, et ülejäänud saaksid elada priskelt ületalve ja toota rohkesti piima.

Seega põllumehe ja ta hoolealuste ning abimeeste saatust oleneb sellest, kuidas loodus, kuidas ilmastik on lasknud viljal ja heinal kasvada. Põllumehele endal jääb vaid külvata ja harida maad nii, et kui tuleks kasvuaastal kõige paremad kasvutingimused, et siis maa-harimine ja väetus võimaldaksid kasutada täieliselt neid viljakasvuks loodud eeldusi. Muidugi saab see põllumees, kes on muutunud heade kasvutingimuste loomise eest, ka halval aastal paremat saaki, võrreldes sellega, kes kasvutingimuste soodustamiseks midagi pole ette võtnud.

Tänavune viljade kasvu hooaeg algas kevadel hilenemisega. Kevad oli kaua külm, külvitööd hilinesid. Põhja-Eestis oli kasvuhooaja algul põud, kuna L.-Eestis tuli vihma küllaldaselt ja taimekasv arenes jõudsasti.

remaad tunnud või Narva või Haapsalu ümbrust vaadelda suutnud, mida näha. Kaks tulid ka „invaliididena“ tagasi — liivatera saapatalla all andis valusasti tunda villase soki puudumist, teisele aga talla valutamine tõendas õhukeste taldadega matkasaapa kõlbmatust. Ning mitmele oli õpetust — seljakott ei tohi puududa laagrisse tülles ja matkale minnes ammugi...

Käesoleva linnulennulise ülevaate ja osalise analüüsi lõpetamiseks kõnelgu harjutuslaagri tulemustest statistilised andmed:

Laagri kestes said algaja astmelt noorkotkaks arvult 4 vanemat juhti, olles sooritanud või vastavalt tunnustatud kõigis ettenähtud katsete punktides vastavate katsetajate poolt. Kotkapojaks jõudsid algaja astmest 3 juhti (nende hulgas 2 noorte kotkaste instruktorit, kellel vaid paaris punktis nõuti veel tööde tegemist enne noorkotka järgu saamist, mida laagri olukorras polnud aega läbi viia). Pesakotka astmesse pääsid 4 juhti. Erikatseid sooritasid 24 juhti, koguarvult 126 erikatset, mis tunnustamist leiavad, ja lisaks veel 7 katset, mis ei leia tunnustamist, kuna nende sooritajad ei oma nõutavat noorkotkalist astmejärku. Arvestades, et ligi pooled erikatseist tunnustati (ratsanikuks ohvitser ratsaväe liigist, laskuriks k.-v. I

Alles juuli lõpul sai ka Põhja-Eesti vihma ja taimekasv paraneda. Sel ajal üle riigi kestvad sajud põhjustasid L.-Eestis kohati uputusi, samuti takistas iga päev sadav vihm heinategu ja seetõttu veel praegu, augustikuu teisel poolel, on paljudes kohtades Lõuna-Eestis heinatöö pooleli ning üle kuu aja väljas vihma käes redelil seisev ristikkehin on muutunud peaaegu kõlbmatuks.

Samuti takistab vihmased viimastel nädalatel talviljade koristamistööd. Rukis on küll lõigatud ja hakis, kuid igapäevased vihmad ei võimalda peksmist. Rukis, samuti ka nisu, on läinud hakis idanema ja muutumas alaväärtuslikuks.

Liigniiskus takistab ka kesaharimist. Harilikult augusti 20. paigu on mitmeski kohas rukis külvatud, kuid nüüd ei saa veel nii mõnelgi poole hakata vihma tõttu kesa kordama. Talviljade külv hilineb tänavu. Õigel ajal ei tohigi tänavu rukist külvata, sest siis langeks noor oras rootsi kärbsele söödaks, missugune kahjur juba möödunud sügisel Põhja- ja Loode-Eestis rukkipooldudel tegi suurt laastamistööd ja Tartu ülikooli entomoloogia katsejaama andmeil olevat rootsi kärbest praegu väga palju lendamas. Varakult tehtud külvid langeksid otsekohe rootsi kärbse ohvriks. Ja seepärast jälgivad põllumehed suure põnevusega taimekaitse teateid, et saaks julge südamega rukist mulda idanema asetada. Rukkikülv tuleb teha

klassi laskur, ajaloolaseks, sportlaseks ja esimese abi andjaks kas ülikooli või samariitlaskursuste diplomii põhjal jne.) teiste tunnistuste olemasolu, siis jääb siiski harjutuslaagri bilansis iga erikatse sooritajale keskmiselt ligi 3 erikatset. Need on aga ka kõik siis praktilised erialad. Nii võiks tunnustada harjutuslaagri oma ülesanded täitnuks. Olgu veel tõenduseks lisatud, et 46 osavõtjast olid 10 noortemagistrit (kellel ju enam pole katseid sooritada), 2 (4) kotkajuhti, 4 noorkotkast, 7 kotkapoega. Ilma noorkotkalise astmeta saabus laagrisse 15 osavõtjat, neist 2 väljaspoolt organisatsiooni, ja lahkus 4, nende hulgas samuti 2 väljaspoolt noorkotkaste ridu. Järgukatsete sooritajate hulgast oli 7 algkooliõpetajat, 1 riigikaitse kasv. instruktor-ohvitser, 1 ajakirjanik, 1 üliõpilane-kooliõpetaja ja 1 noorkotkaste instruktor. Erialakatseid sooritasid kooliõpetajate hulgast 11, noorte instruktoritest 3, õpilastest 3, ametnikest 2, riigikaitse kasv. instruktoritest, ärimeestest, ajakirjanikest ja üliõpilastest igast 1 isik.

Nende tagajärgede varal peaksime tegema kokkuvõtteid I harjutuslaagrist ja nendele tugesed vahetama mõtteid selle ja sarnaste ettevõtete vajalilisusest ja edaspidistest korraldamistest.

J. Tedersoo.

Uudismaaküüd

tänavu vana seemnega, sest vähestes kohtades jõuti peksta uudse-vilja.

Nii et praegune aeg on põllumehele kaunis murelik.

*

Üldse on viimastel aastatel jõutud selgusele meie põllumajanduse korastamise õiges suunas. Kui kõrge konjunktuuri aegadel meil ei mõteldud üldse meie võimaluste ja talundite arenemise astme juures ning ilma pikema jututa võeti omaks see, mis teised vanema põllumajanduse kultuuriga ning turgudele lähemal seisvad maad ees tegid, siis nüüdsed põllumajandussaaduste hinnad meil seda enam ei võimalda. Talus ei ole enam kari masinaks, mis võimaldab talu omasöötade kõrval tasuvalt rahaks teha ka väljast ostetud ostujõusööte. Praegune võihind vaid võimaldab talu omasööte ümber muuta tootmiskulude piirides ja siingi peame otsima neist talus kasvatatud söötadest odavamaid. Selles äraandmises on läinud erilisel hoogu rohumaade parandamine ja uute maa-alade võtmine niitude ja karjamaade alla ning olemasolevaid saagi tõstmine mitmesuguste maaparandusvõtete ja väetamise kaudu. Seda kõike tehakse kindlas teadmises, et parandatud ja uuskülviga asutatud niidult saadakse odavat piimakarja sööta, mis õigel ajal tehtuna suudab valgusisalduselt anda sööta, millega saadakse, ilma et oleks vajaline kalliste ostujõusöötade kaasabi, keskmistest kõrgemale küündivaid piimatoodanguid.

Kuna möödunud aastal oli rohumaade propaganda alal ettevalmistav aasta, siis käesoleval suvel läheb juba töö täie hooga. Seda tööd aitab ergutada suuresti riigi poolt antav preemia ülesharitavate uudismaade eest. Kevadel, kui põllutöökojas teostati uudismaaharijate registreerimist preemia saamiseks, andis üles end 7000 uudismaaharijat. Suvel uudismaaharimise töid üle vaadates põllutöökoja maatulunduskonsulentide poolt, selgus, et käesoleval aastal haritakse üles vähemalt 15.000 hektari uut maad. Riigi traktorijaamad ja eratraktorijaamad on koormatud tööga, ei jõuta kuidagi künda üles niipalju uudismaad kui soovitakse. Samuti töötab üle riigi ka hulk hobuseriistade jaamu riigi uudismaa-sahkadega. Viimasel ajal kestvalt esinenud vihmasajud on aga palju kohti ujutanud üle, samuti on sood pehmeks muutunud, mille tõttu tuleb

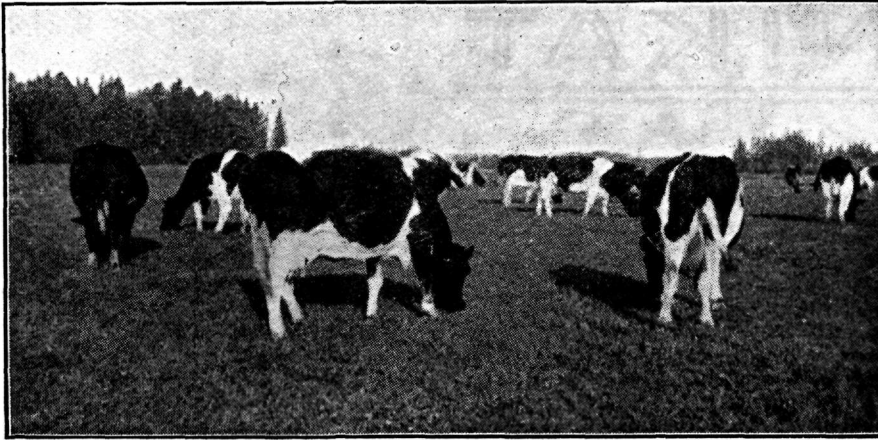
lükata edasi paljudes kohtades tänavu uudismaa künnitööd. Praegu on võimalik kündi teostada vaid kõrge- mail mineraalmail, kuna sood ei kannu hobust. Sügisel saab teostada vaid kännujuurimise, silimise ja muid künnile ettevalmistavaid töid. Aga — sügiseni on ju veel aega ja vihmaveed jõuavad ära joosta — kui ainult tuleks kuiva ilma.

*

Käsi käes uudismaaharimisega ja rohumaade kultiveerimisega, mis tehakse selleks, et saada piimakarjale rohkem ja väärtuslikku sööta, käib ka piimakarja enda parandamis- ja aretamistöö. Käesolev aasta on põllutöökoja poolt kuulutatud karjakasvatuse propaganda-aastaks, mille sihiks on parandada meil olevat karja materjaali — nii toodangu, tervise kui ka töu ilme poolest. Toodang ongi see, mille pärast meie karja peame. Ja kui toodang on kõrge, siis tasub lehm paremini temale toodangu saamiseks antud sööda. Paremat toodangut võimaldab teatud kindlat tõugu kari, olgu see siis meil aretamisel olevatest karjadest kas eesti-hollandi-friisi, eesti punane või maakari. Tõukarja enda toodang ei ole mitte üksi kõrgem, vaid tema parandab kõrge toodanguvõime ka kindlasti oma järglastele. Peale kõrge toodangu on tõukarjal veel teisigi asju, mis põhjustavad puhtale tõule ülemineku talukarjades. Nimelt on meie tõuveistele avanenud müügiturg Nõukogude Venesse. Möödunud aastal viidi välja Venesse üle 1000 lehma ja praegu käib ost mitmes paigas üle maa.

Toodangu tõstmise ja tõuveiste soetamise kõrval pannakse karjakasvatuse propaganda-aastal erilist rõhku karja tervislikule seisukorrale. Siin on kõik tähelepanu juhitud tiisikuse tõrjele ja nurisünnituse täielisele kaotamisele meie karjadest. Need mõlemad kardetavad karja vaenlased on levinud peaaegaliselt suurkarjades, kust nad vähehaaval, kui selleks ei võeta tarvitusele abinõusid, kipuvad tungima ka talukarjadesse. Siin on käimas praegu süstemaatiline töö. Sugulavadele, kust müüakse välja karjamaterjaali, on seatud karmid tingimused tervisliku seisukorra suhtes. Erilist rõhku aga pannakse terve ja elujõulise noorkarja kasvatamisele.

Hoogtöö tagajärjeks on läbiviimiseks karjakasvatuse alal on suurendatud riiklikke toetusi nii karja-

Tõukari karjamaal

kontrollühingute abirahastamiseks kui ka väärtusliku tõumaterjaali levitamiseks sugupullijaamade kaudu. Tagajärgi karjakasvatuse alal ei ole aga nii ruttu loota. See töö võtab hoopis rohkem aega kui uudismaade juureloomise töö. Seda tööd on tehtud võrdlemisi intensiivselt kogu iseseisvuse kestes — kuid tagajärjed annavad end väga pisitasa tunda. On tõusnud küll tõukarjade ja kontrollkarjade toodangud, kuid üldise toodangu märgatav tõus laseb end oodata. Kiiremaid tulemusi saab toodangu tõusu alal muidugi söötmisoluude parandamisega ja tugevdamisega ja selleks on rajatud valitsuse poolt teatud kindel alus võihinna kindlustamisega enam-vähem tootmiskulude tasemele, samuti teisest küljest uudismaaharimise soodustamisega loomasöödapindalade juureloomiseks. Praegu maksvusel oleva süsteemi kestvusest ja pidevusest oleneb edu sellel alal.

*

Piimakarja kõrval teise tähtsama rahahankimise allikana on olnud viimastel aastatel teraviljamüük. Nii oli möödunud aasta põllumehele teravilja alal rekordsaagiga aastaks ja riik oma teravilja ostude kaudu reguleeris teravilja-turu ja juhtis suuri summasid maa- le, ostes kõik pakutava rukki ja nisu osaliselt. Tänavu, nagu riigi statistika keskbüroo poolt avaldatud saagi väljavaated kõnelevad, on toiduteraviljade saagi lootus vähem — eriti Põhja-Eestis, kus kahjustas rootsi kärbes. Nii on tänavu Põhja-Eestis rukki saagi väljavaated 15—20% alla keskmise. Lõuna-Eestis loodetakse rukist saavat üle keskmise, Valga-, Võru- ja Petserimaal isegi 15—20% üle keskmise. Kui viimase 10 a. keskmine rukki saak üle riigi võtta saajaks, siis tänavune loodetak saak teeb välja vaid 95%, kuna möödunud aasta saak oli 128. Talvisul on vastavad arvud 91 ja 122. Seega talvisul on saagi langus veel suurem. Saagi vähenemisega käib kaasas ka saagi väärtuse vähenemine, mis on tingitud koristamisaegetest vihmastest ilmadest. Rukis ja nisu on vihmade tõttu väga paljudes kohtades hakis kasvama läinud ja kuigi lähematel päevadel läheb korda seda peksa ja kuivatada, kaotab see idanenud

terade tõttu palju oma väärtusest. Eriti annab see tunda nisu juures. Aastatel, millal meie tulime läbi kodumaal kasvatatud nisuga, oli eranditult väga soodus koristamisae. Viimasel paaril-kolmel aastal üldse nisul ei esinenud kasvama läinud teri. Sai oli hea. Tänavu aga tuleb palju kurtmisi, et nisu olevat läinud idanema ja seetõttu kannatab muidugi saia väärtus. Samuti kardetakse vilja kokkuostmisel riigi poolt, kus ostetakse ära kõik tänavuaastasest saagist pakutav vili, et kokkuostmise punktidesse toodav vili ei anna välja ülesseatud norme, ja eriti just idanenud terade pärast.

*

Põllusaadus, millele Lõuna-Eesti talupidaja tänavu paneb suuri lootusi, on lina. Siin häid linapõlde vaadates tuletatakse meele talude ostmisaeagu ja ka iseseisvuse esimesi aastaid, millal saadi linast head raha. Ka siin on tänavu palju eeldusi raha saamiseks. Nimelt on senini linahind püsinud võrdlemisi kõrge ja linaturu tundjad ei karda niipea erilist katastroofilist hinnalangust, sest lina järele olevat just suur nõudmine maailmas valitseva sõjapinevuse tõttu. Lina on külvatud tänavu rohkem kui möödunud aastal, üle riigi tervelt 38%. Ka on lina tänavu kasvanud hea ning loodetakse kõrget kiu väljaandit. Kuid ka siin sünnitasid kahju vihmajärgid, pannes lamanduma lina ning sundides kiu rikkimineku kartusel varemini koristama.

*

Seega tänavune viljade kasvuaasta on põllumehele valmistanud nii kahju kui ka rõõmu. Lõplik olukord aga selgub siis, kui on kõik vili kuivatatult aidas, kartulid ja juurviljad keldrites ja kuhjades ning põllupõhk uluall. Siis alles võib põllumees oma aastabilansile tõmmata kriipsu alla ja asuda kaalutelemisele, mis on võimalik tänavuses olukorras talus parandada, missuguste maaparandustele jätkub raha ja missuguseid muid uuendusi on võimalik võtta ette. Seni aga peab rahulduma olevaga, öieti ei olegi kibedal viljakoristamise ajal aega mõelda muule, kui et saagi saaks ulu- alla.

Vaheldusena külastatakse üle riigi väga paljudes kohtades korraldatavaid põllumajanduslikke näitusi, et näha kui kaugele on jõudnud oma töödega meie paremad, teistele eeskujuks olevad põllumehed. Näitustel, nähes uudismaadel kasvanud vilju, rohket saaki annud sordivilju, kõrgetoodangulist piimakarja jne., arvestatakse millal on võimalus ka oma talus nende saavutusteni jõuda. See kõik nõuab tööd, päev-päeva kõrval kehtvat, püsivat pingutatavat tööd. Ühe talu edukäik ei ole kiire ega hüppeline, siin läheb areng edu poole pikkamööda, kuid püsivalt, kuni jõutakse selle sihi, selle taluideaali poole, kuhu püütakse.

KROONIKAT

8. augustil hukkus lennul Roomast Eritreasse Itaalia sõjalennuk, millega Itaalia avalike tööde minister Luigi Razza oli lendamas Ida-Aafrikasse. Peale ministri said surma kolm reisijat ja neli meeskonna liiget. Lennuk kukkus alla pärast vahemaandumist Kairos, umbes 14 km linnast eemal.

Minister Luigi Razza on sündinud 1892. a. ja kuulus fašistliku erakonna asutajate hulka. Mussolini isikliku sõbrana ja kaastöölisena oli tal suuri teeneid fašistliku erakonna asutamisel.

*

10. augustil pühitses kaitseliidu Harju maleva Kuu-salu malevkond oma 10-dat aastapäeva. Ühtlasi anti samal päeval malevkonnale üle uus lipp, mille oli valmistanud naiskodukaitse jaoskond. Lipu andis üle kindral G. Jonson. Pärast lipu üleandmist oli malevkonna spordiplatsil paraad ja spordivõistlused.

*

15. augustil mõistis sõjaringkonnakohus surma Aegviidu mõrvari Paul Võigemasti. Surmamõistetud esitas arvuandmise palve, mis lükati tagasi. Otsus viidi täide uue kriminaalseadustiku kohaselt ja surmamõistetud valis elust lahkumiseks mürgi.

*

Noorkotkaste Põhja malevkond viibis 3.—17. augustini matkal ja laagris Rannapungerjas. Laagris viibimise ajal külastasid neid ka Eestis viibivad Saksa noored. Laagrit külastasid paljud lastevanemad, kes olid vaimustatud noorte tööst. Eriti meeldis neile hiiglatelk, mis mahutas lahedasti 200 inimest ja millel oli õmblusi üle pooleteise kilomeetri.

*

16. augustil hukkus 15 miili Barrow'st lõunapoole kuulus lendur Willy Post. Ta startis 7. augustil lennuks Moskvasse. Postiga koos hukkus ka kuulus filmitäht Will Rogers. Õnnetus oli tingitud mootoririkkest. Startimisel oli Posti kuulus lennuk „Vinnie Mae“ tõusnud juba 50 meetri kõrgusele, kui mootor lakkas töötamast. Lendur ei suutnud masinat viia tasakaalu ja see langes maha, kus purunes.

Willy Post pani omal ajal kogu maailma rääkima oma hulljulgete lendudega.

Ta on sooritanud kaks lendu ümber maakera. Käesoleva aasta jaanuaris püstitas ta kõrgusrekordi lennukitele, tõustes oma „Vinnie Maega“ 15,240 km kõrgusele.

Budapestis peetud üliõpilas-olümpiamängudel tuli Arnold Viiding kuulitõukes üliõpilas-maailmameistriks. Ta võitis nimetatud ala 15,38 meetriga, jättes enesest tahapoole ungarlase Horvathi ja sakslase Stöcki.

*

19. augustil pühitsesid oma 25 aasta teenistusjuubelit ohvitserina kindral-majorid H. Brede ja N. Reek. Kindral H. Brede on praegu Tallinna garnisoni ja III diviisi ülem ja kindral N. Reek kaitsevägede staabi ülem, kus täidab kaitseministri abi kohuseid.

*

19. augustil sõitis riigivanem K. Päts sõjalaev „Lainel“ külla Soome presidendile P. E. Svinhufvudile tema suvituslossi Kultarannas. Kahe riigipea kohtamine oli täiesti eraviisiline, seetõttu jäid ära ka suuremad tseremooniad ja austusavaldused.

*

20. augustil peeti Tallinnas Läänemeremaade geodeetilise komisjoni konverents, millest võttis osa hulk nimekaid teadusmehi. Konverents peeti kaitsevägede ülemjuhataja kindral Laidoneri osavõtul, kes oli konverentsi patroon ja aupresident.

*

20. 21. ja 22. augustil peeti Tallinnas Balti riikide jalgpalli-turniir. Turniiri võitjaks tuli vastu igasuguseid ootusi ja oletusi Leedu, mängides Lätiga viigi ja võites Eesti 2:1. Eesti-Läti mäng lõppes viigiliselt 1:1 ja Läti päris teise koha, kuna Eesti jäi turniiril viimseks.

*

24. augustil saabus Tallinna sadamasse Daani sõjalaevastik komandör Gotfred Hanseni juhtimisel. Laevastiku ohvitserkond tegi visiidi meie kaitsevägede juhtidele ja asetas pärja langenud sõdurite hauale kaitseväge kalmistul.

*

26. augustil lõpetas kaitseliidu Tallinna maleva purilennukursused 6 õpilast. Kursuse lõpetanud sooritasid eksamilennud hästi ja omandasid purilenduri A-liigi kutsed. Noored purilendurid arvatakse tehnilise malevkonna juures asuva lennuüksuse koosseisu, kus neile võimalust mööda antakse väljaõpet purilennu kõrgemas klassis ja mootorlennus.

Esimese kaitseliidu purilennu-kursuse lõpetasid järgmised kaitseliitlased: Ernst Anton, Hugo Birkan, Lembit Jõhvikas, Jakob Kupper Anton Laas ja Bernhard Veimer.

Luğu vabadussõjast.

Mustus selles süüdi küll ei olnud, sest alati pärast lahingut, kui vesi radiaatoris oli õige tuline, pesin end plekist jaapani padrunikastist, oma teada õige korrallikult. Ja lahinguid, neid oli meil õige tihti — iga päev mitu tükki.

Selles oli süüdi lihtsalt kevad. Puud olid kõvasti pungas, ja ega ole ime, kui ka inimesel kargab kevadel kusagilt välja pungake. Liiatigi, kui elada loodusele nii lähedal!

Kindlasti oli see aprillipäike, mis meelitas minust välja pungakese — vihase koeranaela, täpselt samale kohale, kus keha ja jalad kaotavad oma nime.

Ise ma teda ei näinud, kuid seda rohkem tundsin. Igale vähimalegi pörotusele reageeris ta, sindrinahk, kümnekordselt.

Krutsik, kui tõsisem ja vanem meie hulgas, vaatas mind korra läbi. Mudis valusat kohta külma, roolihoiidmisest kõvera ja tõntsi sõrmega:

„Roosinupp, täieline roosinupp... Varsti lööb õitsele...“ konstateeris ta külma rahuga. „Noor poiss... Verd vaja puhastada...“

Iga päevaga läks asi kehvemaks. Istuda ja lamada oli täitsa võimatu, võisin ainult seista. Kuid katsugu üks minupikkune poiss seista püsti soomusautos. Ega mind asjata kutsutud „Vibuks“, ja „Kaelkookki“ oli saanud oma nime seepärast, et ta karvatutid ilustasid soomusauto lae teravaimaid nurki. Ainult „Nublakas“ oli osanud kasvada nii parajaks keskmiseks poisiks, et võis autos igal pool vabalt seista püsti ja liikuda.

Minu ja Kaelkoogu vahel käis igavene sõda auto keskel, vaatetorni all asetseva koha pärast, kus võis end korrallikult sirutada välja.

Krutsik neid valusid ei tunnud. Tema istus pehmel polstril ja keeras rooli. Ta kõrval leidis küll ruumi veel ühele mehele, kuid seal istus harilikult soomusauto komandant, leitnant.

Vahest, kui koht Krutsiku kõrval oli vaba, laskis ta ka meid sinna istuma, kuid selleks pidi olema sigarette.

Poisse tüütas lõpuks minu virisemine. Soojalt soovitasid nad mulle minna haiglasse.

Ma ei teadnud, mida teha, kas naerda või vihastuda. (Koeranaelaga haiglasse!

Haiglasse niisugusel kibedal tööajal, kus punased pressivad iga päev kõvasti Võrulle peale.

Oleksin ju võinud minna ka, aga kes siis vastutaks selle eest, et poisid ei lase kuulipildujaid minna rooste ega jäta autot punaste kätte, ja viimaks isegi Võrut ei anna käest. Ei, lahkuda ma ei võinud milgi tingimusel.

Mis viga oli kuldnokkade vilistamise saatel kolistada mööda Võrumaa mägesid, lasta silmal tunda rõõmu ilusast loodusest ja kütta punaseid välja küladest ja kaevikuist. Või jälle mõnusa krõbeda tundmusega tõmata selga küüru granaatide eest, mis vihase urinaga lendasid üle auto ja paiskasid kõrgele üles kodumaa mulda.

Mis sest, et ei võinud istuda ega end ajada sirgu. Niisama hästi võisin kükitada ja püksid lasta natuke lõdvemale, et kare riie ei rõhuks liiga hella kohta. Aluspüksid olin ammugi ohverdanud kuulipilduja puhastamiseks.

Sel saatustlikul õhtupoolikul andis valu end eriti tunda.

„Küllap see õiekarikas lööb täna-homme õitsele...“ rahustasin end ja võtsin vahvasti osa teiste naljatus-test, sest ilma minu osavõtuta poleks naljal olnud õiget maiku. Üldse kukkusid kõik asjad hästi välja, millistest võtsin osa, ja eks seepärast võitsime vabadussõjagi. Ilma naljata!

Pakitsev tundmus ristluudes aitasin teistel poistel teha nalja.

Krutsik oli pugenud selili „Pisuhänna“ alla ja öien-das seal tulist kurja vandudes käigukasti kallal.

„Noh, Krutsikas, võib sul vist küll olla vahva tundmus „Pisu“ hänna all?“ narritasime tulivihast Krutsikut ja seadsime tasahilju silmust, et püüda sellesse tema auto alt väljaulatuvaid jalgu.

„Oota sa, Vibu, küll ma sind painutan, nii et sa ükskord ometi näed oma karbunklit,“ kostis auto alt vihane urin.

Tegudeni ta aga minna ei saanud ja karbunkel jäigi mul nägemata. Mõisa häärberist kargas välja auto komandant ja tuli pikkade sammudega otse auto poole.

„Siva, hääled sisse... Sõidame Kõrgepalu poole. Teate, sinna, kus me hommikul käisime. Tarvis vaadata, mida need punased seda metsa päev otsa kü-tavad.“

„Asjalik jutt!“ ütlesime leitnandi kõne peale ja tõmbasime nüüd juba täie õigusega Krutsiku jalgupidi auto alt välja, nii ta habe tolmas vastu maad.

Asi oli tõesti imelik. Meie teada metsas meie mehi ei olnud, aga mõisat pommitades laskis punane pooled granaadid enda lähedale metsa. Midagi oli siin korrast ära. Aga võib-olla ei võtnud neil mõni kahur kaugeemale? Üks oli klaar — asi tuli selgitada.

Ronisime üksteise kannul umbsesse pimedasse autosse. Käsikaudu kobades tõmbasime kuulipritsidele linnid sisse. Soomusplaatide logina ja kolina saatel hakkas auto liikuma.

„Ohve“ istus esiteks Krutsiku kõrval pehmel polstril, kuid mõisa majade vahelt konarlikule teele jõudes tuli ta tahapoole, pistis pea vaateorni ja õiendas „kartulipüssi“ kallal.

Seda hetke olin ma oodanud. Hääletult libistasin enda Krutsiku kõrvale veel soojale istmele.

Krutsik tegi juba suu lahti, et mulle midagi, kindlasti õige toorest, ütelda, kuid jõudsin teha õige paluva ja kibeda näo ja silitasin demonstreerivalt haiget koeranaela. Ükskõikselt pööris Krutsik näo kõrvale. Nähtavasti polnud ta jõudnud veel unustada äsjast nokkimist.

Tee tegi käänaku paremale, et mäekingi varjult pöörduda metsa. Siin tuli silmaluugid hoida pärani, sest sõitsime välja videvikus ja puude all oli juba õige pime.

Ettevaatlikult libisesime edasi mööda vaikset metsateed. Nähtavasti oli kõik korras ja meie sõit bensiini raiskamine.

Varsti pidime jõudma metsast välja lagedale, kus olid punaste kaevikud. Käisime neid seal juba hommikul narrimas, ja ega me nüüdki muidu lahku, kui oleme mõned linnid lasknud tühjaks, sest muidu viimaks arvavad, et magame mõisas. Ja meie „ohvet“ ma juba tundsin.

Tundes juba ette mõnu eelolevast mulinast, pistsin käe automaatselt tasku. Tahtsin teha traditsioonilise viimse suitsu enne lahingut ja võib-olla enne surma.

Kui inimesel milleski ei vea, siis ei maksagi midagi teha. Unistades vahvast mulinast olin täitsa unustanud, et istusin Krutsiku kõrval, kes kramplikult keeras autorooli, kael õieli ja terav pilk läbi kitsa pilu terasplaadis suunatud ette. Kuidas ta pimedas oskas juhtida, see jääb mulle igaveseks saladuseks. Tee olemasolust andis tunnistust ainult kitsas kahvatu taevariba peakohal ja ähmased puutüvede kontuurid mõlemal pool auto kõrval.

Sain isegi aru, et olin teinud lolluse. Tiku leek valgustas ainult korraks Krutsiku päevitanud käsi ja habemesse kasvanud lõuga, kuid tiku kustudes oli momendiks pilkane pime. Auto peatus järsu nõksuga...

„Vaene vunts, mis sinust nüüd küll saab?“ kahjatesin iseend, sest Krutsiku vihane ähkimine ja ohviteri kobin mu seljataga ei tõotanud midagi roosilist.

„Tahtis autot kraavi ajada... Viimsel minutil veel pidurdasin... Saadetakse, kurat, titad sõtta...“ ähkis Krutsik.

„Kes siin tõmbas tikku?“ kargas nüüd ka „ohve“ ligi.

Olin vait nagu sukk, sest peale minu polnud siin kõige parema tahtmise juures kedagi, kelle peale oleksin võinud veeretada süü.

„Ah, te suitsetate veel?.. Sõjakohtu kätte annan teid... Mitu korda ma olen rääkinud, et öösel ei tohi suitsetada? Kas te aru ei saa, et näitate sellega punastele, kus viibib auto? Jalaväkke saadan teid... Saite aru, jalaväkke...“ pragas vihane leitnant.

„Tore lugu,“ mõtlesin, „või suitsetamine näitab, kus asetseb auto? Auto logiseb nii, et isegi Lenin Moskva Kremliis poeb sügavale voodi alla, ja mina näitan, kus asetseb auto!“

Hing kargas mul nii täis, et viskasin vaevalt suitsetama hakatud sigareti läbi autoakna kaugele teele. See oli nagu signaaliks...

„Tsiu... tsiu... tsiu...“ lendasid metsast kuulid robinal vastu auto teraskülgi.

„Mõlemale poole tuld!“ käsutas leitnant ja hüppas oma „kartulipüssi“ juure.

Silmapilgu pärast täitis autot põrgumüra. Maksim tikkis nagu õmblusmasin, „Kolt“ laskis pikkamööda, järelmõtlikult „tat... tat... tat...“ ning „kartulipüss“ tõmbas üksikuid paksemaid pauke sekka.

Olin unustatud.

„Sooh, või mind ei lastagi enam kuulipilduja juure? Ilus!“ mõtlesin ja sirutasin trotslikult jalad ette. „Mind jätab igatahes niisugune laskmine külmaks.“

Vaenlase laskmine kostis rohkem eest.

„Paarkümmend sammu edasi,“ mõirgas leitnant läbi põrgulärmi.

Krutsik oli kaitseplaadi juba lasknud maha. Tee paistis nüüd läbi õige kitsa pilukese terasplaadis.

„Kõrr... kõrr... kõrr...“ vajutas Krutsik starteri, „kõrr... kõrr...“

„Kurat, hammasratas on kulunud,“ urises Krutsik ja kõristas veel mõned korrad.

„Kas saab juba?“ mõirgas leitnandi kannatamatu häälel.

„Säh, mine löö hääled sisse,“ torkas Krutsik mulle midagi külma pihku.

„Autovänt? Nojah, minu süü, et auto jäi seisma,“ mõtlesin ja ronisin täitsa külma rahuga autost välja.

Pisut nagu jube oli, kuid trotslikult sammusin auto ette vaenlase kuulide alla. Parem juba siia surra kui lasta end saata jalaväkke.

Oli minu õnn, et metsa all oli nii pime, sest muidu ma oleksin ka sinna jäänud. Metsaalune pragises, oli nagu pudrupada.

Käsikaudu kobades aetasin vända õigesse kohta ja keerasin vilunud käega paar tuuri. Sõnakuulelikult hakkas mootor podisedes tööle ja auto kere rappuma.

Taganesin paar sammu, et anda Krutsikule hoovõtmise ruumi, kuid siis juhtus midagi imelikult ootamatut.

Maapind mu jalge all hakkas lagunema. Vaarusin esiteks jalgel ja siis kadusin hirmsa raginaga maa alla, suud-silmad paksu liiva täis. Midagi sooja voolas kukkumise ajal mööda kintsu alla.

„Karbunkel löi lahti!“ hõiskasin lennates.

Olin sattunud hundiauku. Siin olin ma kindlas kohas. „Las' tulevad ja aitavad mind august välja,“ mõt-

lesin liiva suust välja sülitades. „Katsugu, kui hea on autost tule all pugeda välja.“

Minu kadumisega jäi kõik hiirvaikseks. Punaste poolt ei kostnud ühtki pauku ja ka meie poisid olid minu kadumisest nii kohkunud, et unustasid laskmise.

„Vibu, kas oled veel elus?“ kostis maapõue Krut-siku värisev hääl.

„Jah, tule tiri mind välja,“ möirgasin täiest kõrist vastu.

„Põmm... Tsiuh...“ lendas esimene punaste granaat ja kindlasti lõhkes ta mu külje all, sest lendasin ninali ja suu uuesti liiva täis. Oleksin seda teadnud, oleksin esimese suutäie jätnud välja sülgamata.

„Põmm!!! põmm!!! põmm!!!“

Terve patarei hakkas tööle.

Nüüd vast sain aru punaste kavalusest. Seda nad põmmutasid päeva otsa siia metsa. Kaevasid kesk maanteed sügava augu, katsid selle okstega ja liivaga, otsisid suurtükkidega õige sihtpunkti kätte, meelitasid mind auku ja nüüd tahavad lasta mind sodiks.

Niisugust asja ei tohtinud ma sündida lasta. Haarasin ühest augu kohal olevast tugevast roikast kinni ja vinnasin enda liivasaju all augu servale.

Eemal metsa vahel urises auto tagaspidi-käigust.

Prahvatades lõhkesid granaadid, puistates mind üle

mullasodiga. Kõlinal lendasid vastu puid šrapnellide kestad, valgustades lõhkemise ajal puude latvu.

Olin vast sattunud mulinasse.

Ainult jalad võisid siit päästa.

Autovänt pihus lendasin autole järele.

Maailmarekordid kahvatusid nende paarisaja meetri juures, mis ma jooksin, enne kui jõudsin autoni.

Abivalmis käed tirisid mind autosse.

„Ei maksa veel lahkuda... Mulistame veel natuke... Las' arvavad, et istume augus... Raisaku oma granaate...“ hingeldasin autopõrandal istudes.

Nii me ka tegime. Auto oli punaste laskepiirkonnast väljas. Krutsik laskis mootorit kõvasti töötada ja punased muudkui summisid kalleid granaate tühja hundiauku.

Lahkusime metsast alles hommiku eel, kui punased pettusest said aru ja autot mööda teed hakkasid otsima granaatidega.

Jalaväkke saatmisest polnud enam juttugi, ja Krutsik oli sellest juhtumist saadik mu parim sõber. Koht tema kõrval pehmel polstril kuulus edaspidi ohvitseri äraolekul ainult mulle.

Ööpimeduses ma ta nina all enam iialgi tikke ei krapsinud. Selleks polnud ka vajadust, sest kunagi enam ei kaevanud punased hundiauku „Pisuhänna“ nina alla.

E. Ba.

„Esimene Eesti Kindlustuse Selts Maja“

„**EEKS-MAJA**“ on kõige vanem ja oma tüsedate reserve ning arvurikka kindlustusvõtjate pere tõttu võimsamaid ühistegelisi kindlustusasutusi Eestis.

„**Esimene Eesti Kindlustuse Selts Maja**“

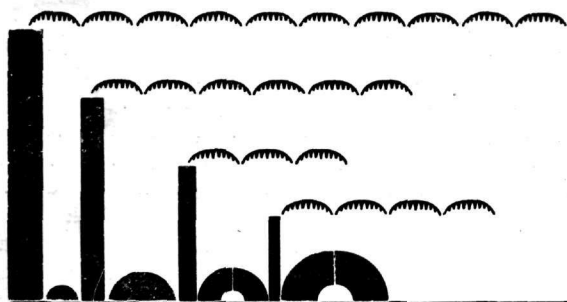
(„**EEKS-MAJA**“) kindlustab õnnetuste vastu: **tule-, elu-, klaasi-, koduloomade ja murdvarguse** kindlustuse aladel.

„**EEKS-MAJA**“ JUHATUS:
TALLINNAS, LAI T. 1, TEL. 438-85.

KONTORID: Tallinnas, Lai 1, tel. 445-07. Tallinnas, Harju 29, Tallinna Majaomanikkude Pank, tel. 427-49.

OSAKONNAD: Tartus, Suurturg 7, tel. 9-78; Valgas, Vabaduse 6, tel. 36; Viljandis, Tallinna 13, tel. 1-73; Petseris, Kastani t., tel. 1-02; Rakveres Lai 17, tel. 1-64.

**AGENDID IGAS LINNAS,
ALEVIS JA VALLAS.**

OSTES KODUMAA KAUPA
KINDLUSTATE OMA KAAS-
KODANIKELE TÖÖD JA LEIBA

A/S KREENBALT

järgmiste kodumaa tekstiilvabrikute
müügikeskkoht ja pealadu:

- **BALTI PUUVILLA KETRAMISE
JA KUDUMISE VABRIKU A/S**
- **KREENHOLMI PUUVILLASAA-
DUSTE MANUFAKTUUR**
- **SINDI TEKSTIILVABRIKUTE
ÜHISUS end. Vohrmann & Poeg**
- **EESTI NIIDIVABRIKU ÜHISUS**

Tallinna Eesti Kirjastus-Ühisuse trükikoda, Pikk t. 2. 1935.